

Хмельницький національний університет
 Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств за матеріалами Фермерського господарства «Тандем 2019», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина

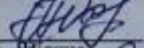
Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

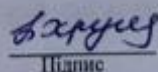
Шифр КвРФБС.024322.01.09.00

Виконав здобувач II курсу, група ФБСмз-24-1 Наталія ПЕТРУШКА

Керівник д-р. екон. наук, професор Раїса КВАСНИЦЬКА

Нормоконтролер Іван СИДОРЧУК

До захисту допускаю:
 Завідувач кафедри фінансів,
 банківської справи, страхування та
 фондового ринку

 Ніла ХРУЩ

«26» 12 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Код і найменування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Найменування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *h. xru*
01 09 2025

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Петрушки Наталії Олегівни

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача

1 Тема роботи Управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств за матеріалами Фермерського господарства «Тандем 2019», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина

Керівник роботи Квасницька Раїса Степанівна, д-р. екон. наук, професор

Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. № 65 (додаток № 17)

2 Термін подання здобувачем роботи на кафедру до 07.12.2025

3 Вихідні дані до роботи законодавчо-нормативні акти Верховної Ради України, Уряду України, міністерств, спеціальна методична та наукова література, періодичні видання за темою кваліфікаційного дослідження, фінансова звітність ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 рр.

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1 Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємства.

2 Аналітичні засади забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

3 Розвиток підходів стратегічного управління фінансовими ресурсами Фермерського господарства «ТАНДЕМ 2019».

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень);

1. Класифікація фінансових ресурсів підприємств

2. Підходи до управління фінансовими ресурсами підприємства

3. Інструменти управління фінансовими ресурсами підприємства

4. Динаміка джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України за 2020-2024 роки

5. Програми підтримки сільськогосподарських підприємств

6. Аналіз основних техніко-економічних показників ФГ «Тандем 2019» за 2022 – 2024 роки

7. Динаміка загальної вартості активів, фінансових ресурсів та фінансових результатів ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки

8. Етапність процес ефективного управління фінансовими ресурсами фермерського господарства

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 1 вересня 2025 року

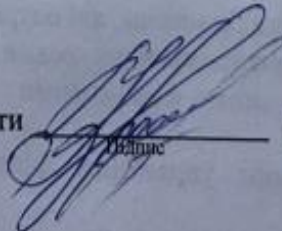
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.09.2025	виконано
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 20.10.2025	виконано
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 30.11.2025	виконано
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 7.12.2025	виконано
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	з 8.12.2025	виконано
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 19.12.2025	виконано

Здобувач

Наталія ПЕТРУШКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Райса КВАСНИЦЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
Петрушки Наталії Олегівни

на тему: Управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств за матеріалами Фермерського господарства «Тандем 2019», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина

Сучасний стан ринкових відносин ставить перед підприємствами багато викликів, що ускладнює їм утримання своїх позицій. При здійсненні діяльності та управлінні фінансовими відносинами головним завданням підприємств є досягнення високого рівня функціональності з метою отримання прибутку. Це неможливо без формування та ефективного використання фінансових ресурсів. Ключовими факторами в цьому відношенні є адекватні обсяги, оптимальні структури та правильний вибір напрямків використання. Фінансові ресурси є невід'ємною частиною корпорації, визначаючи хід її економічної діяльності. Це пов'язано з тим, що кошти є джерелом, яке забезпечує формування всіх інших ресурсів, а наявність адекватних ресурсів є ключовою вимогою для функціонування компанії. Недоліки в управлінні процесами, пов'язаними з досліджуваними питаннями, безпосередньо призводять до загального економічного спаду. На рівні підприємства виникають численні проблеми на всіх етапах діяльності, включаючи зниження конкурентоспроможності на ринку, нездатність адаптуватися до змін, коли це необхідно, та неможливість досягнення розширеного відтворення. Це означає, що підприємства повинні ретельно розглянути підхід до управління своєю діяльністю, а саме дотримання оптимальних стратегій у формуванні та використанні фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах є критичним аспектом їхнього функціонування та розвитку. Це питання набуває особливої актуальності в умовах зростаючої конкуренції на аграрних ринках, нестабільності економічного середовища та змін кліматичних умов. Основними проблемами управління фінансовими ресурсами є нерівномірність грошових потоків через сезонні коливання, залежність від ринкових цін на сільськогосподарську продукцію та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Мета кваліфікаційної роботи. Розвиток теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Завдання дослідження. Обґрунтувати економічний зміст, складники та класифікацію різновидів фінансових ресурсів підприємства; розкрити суть, завдання, підходи та інструменти здійснення управління фінансовими ресурсами підприємства; здійснити аналіз фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та програм фінансового забезпечення їх діяльності за 2020-2024 роки; охарактеризувати діяльність Фермерського господарства «Тандем 2019»; проаналізувати майнове та фінансове забезпечення функціонування Фермерського господарства «Тандем 2019» за 2022-2024 рр.; дослідити розвиток підходів стратегічного управління фінансовими ресурсами ФГ «ТАНДЕМ 2019».

Об'єкт дослідження. Управління фінансовими ресурсами Фермерського господарства «Тандем 2019», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина.

Предмет дослідження. Теоретико-методичні положення та науково-практичні засади щодо управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і вирішення задач дослідження використано такі методи наукового дослідження: морфологічного аналізу, системний і комплексний підходи, аналізу, синтезу, аналогії, логічного узагальнення, графічний.

Наукова новизна результатів кваліфікаційного дослідження полягає у:

- подальшому розвитку підходів до визначення суті фінансових ресурсів підприємства через призму максимізації ринкової вартості підприємства, що відповідає сучасній фінансовій теорії управління, які варто розглядати як сукупність грошових доходів, накопичень та надходжень, що формуються за рахунок власних і залучених джерел, перебувають у власності чи розпорядженні підприємства та авансуються в активи з метою забезпечення безперервності операційного циклу, фінансової стійкості та максимізації ринкової вартості підприємства;

- удосконаленні підходів до управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства через розробку моделі управління, яка має враховувати специфіку галузі (сезонність виробництва, високу залежність від природно-кліматичних факторів та тривалий операційний цикл) та специфіку конкретного підприємства і ґрунтуватись на фактичних даних його фінансової звітності.

Апробація результатів дослідження. Участь у конференціях:

Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні аспекти розвитку фінансово-кредитної системи» (5 листопада 2025 р., Київ);

V Міжнародній науково-практичній конференції «Бекграунд економіки, бізнесу та HR-інжинірингу у контексті формування інноваційної парадигми стратегії сталого розвитку України у XXI столітті» (13-14 листопада 2025 р., м. Хмельницький);

VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2025 р., м. Хмельницький);

XII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» - SMTESM-2025 (12 грудня 2025 р., м. Хмельницький).

Публікації. 35. Петрушка Н. О. Реалії та перспективи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні / Петрушка Н. О., Квасницька Р. С. // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2025. – С.25-29

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 74 сторінок, в тому числі 13 таблиць, 9 рисунків. Робота містить 3 додатки. Список використаних джерел містить 51 найменування.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансові ресурси сільськогосподарського підприємства, управління фінансовими ресурсами.

ABSTRACT

Natalia Petrushka

Management of financial resources of agricultural enterprises based on materials from the Farm «Tandem 2019», Khmelnytskyi Region, Khmelnytskyi District, Petrivshchyna Village

The current state of market relations poses many challenges for enterprises, making it difficult for them to maintain their positions. When conducting activities and managing financial relations, the main task of enterprises is to achieve a high level of functionality in order to make a profit. This is impossible without the formation and effective use of financial resources. The key factors in this regard are adequate volumes, optimal structures, and the right choice of areas of use. Financial resources are an integral part of a corporation, determining the course of its economic activity. This is because funds are the source that ensures the formation of all other resources, and the availability of adequate resources is a key requirement for the functioning of a company. Shortcomings in the management of processes related to the issues under study directly lead to a general economic decline. At the enterprise level, numerous problems arise at all stages of activity, including a decline in market competitiveness, an inability to adapt to changes when necessary, and an inability to achieve expanded reproduction. This means that enterprises must carefully consider their approach to managing their activities, namely adhering to optimal strategies in the formation and use of financial resources. Effective management of financial resources in agricultural enterprises is a critical aspect of their functioning and development. This issue is particularly relevant in the context of growing competition in agricultural markets, economic instability, and changing climatic conditions. The main problems of financial resource management are uneven cash flows due to seasonal fluctuations, dependence on market prices for agricultural products, and limited access to financial resources.

Purpose of the qualification work. Development of theoretical provisions, methodological approaches, and practical recommendations for managing the financial resources of agricultural enterprises..

Achieving this goal requires solving the following tasks: justify the economic content, components, and classification of types of financial resources of an enterprise; reveal the essence, tasks, approaches, and tools for managing the financial resources of an enterprise; analyze the financial resources of agricultural enterprises and programs for financial support of their activities for 2020-2024; characterize the activities of the Farm «Tandem 2019»; analyze the property and financial support for the functioning of the Farm «Tandem 2019» for 2022-2024; investigate the development of approaches to strategic management of financial resources of the Farm «Tandem 2019».

Object of research. Financial resource management of the Farm «Tandem 2019», Khmelnytskyi Region, Khmelnytskyi District, Petrivshchyna Village..

Subject of research. Theoretical and methodological provisions and scientific and practical principles for managing the financial resources of agricultural enterprises.

Keywords: financial resources, financial resources of an agricultural enterprise, financial resource management.

Зміст

	С.
Вступ	6
1 Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємства	10
1.1 Економічний зміст, складники та класифікація різновидів фінансових ресурсів підприємства	10
1.2 Управління фінансовими ресурсами підприємства: суть, завдання, підходи та інструменти здійснення	19
2 Аналітичні засади забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств	30
2.1 Аналіз фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та програм фінансового забезпечення їх діяльності за 2020-2024 роки	30
2.2 Фермерське господарство «Тандем 2019»: характеристика діяльності, аналіз майнового та фінансового забезпечення функціонування за 2022-2024 рр.	41
3 Розвиток підходів стратегічного управління фінансовими ресурсами Фермерського господарства «ТАНДЕМ 2019»	53
Висновки	64
Список використаних джерел	68
Додатки	75

ВСТУП

Сучасний стан ринкових відносин ставить перед підприємствами багато викликів, що ускладнює їм утримання своїх позицій. При здійсненні діяльності та управлінні фінансовими відносинами головним завданням підприємств є досягнення високого рівня функціональності з метою отримання прибутку. Це неможливо без формування та ефективного використання фінансових ресурсів. Ключовими факторами в цьому відношенні є адекватні обсяги, оптимальні структури та правильний вибір напрямків використання. Фінансові ресурси є невід'ємною частиною корпорації, визначаючи хід її економічної діяльності. Це пов'язано з тим, що кошти є джерелом, яке забезпечує формування всіх інших ресурсів, а наявність адекватних ресурсів є ключовою вимогою для функціонування компанії. Недоліки в управлінні процесами, пов'язаними з досліджуваними питаннями, безпосередньо призводять до загального економічного спаду. На рівні підприємства виникають численні проблеми на всіх етапах діяльності, включаючи зниження конкурентоспроможності на ринку, нездатність адаптуватися до змін, коли це необхідно, та неможливість досягнення розширеного відтворення. Це означає, що підприємства повинні ретельно розглянути підхід до управління своєю діяльністю, а саме дотримання оптимальних стратегій у формуванні та використанні фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах є критичним аспектом їхнього функціонування та розвитку. Це питання набуває особливої актуальності в умовах зростаючої конкуренції на аграрних ринках, нестабільності економічного середовища та змін кліматичних умов. Основними проблемами управління фінансовими ресурсами є нерівномірність грошових потоків через сезонні коливання, залежність від ринкових цін на сільськогосподарську продукцію та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Важливий внесок у розгляд сутності та підходів до управління фінансовими ресурсами підприємства здійснили Адамів М. Є., Боднар О. А., Ганас В. С., Гриценко Л. Л., Деркач Л. С., Джерелейко С. Д., Журавльова Т. О., Захарова Н.Ю., Квасницька Р.С., Лиса О.В., Мавлева Д.Е., Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О., Ходаківський В. М. та інші. Однак, особливості управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, а саме фермерських господарств в сучасних умовах невизначеності залишаються малодослідженими.

Мета кваліфікаційної роботи – розвиток теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Завданнями, що сприяють досягненню мети кваліфікаційної роботи є:

- обґрунтувати економічний зміст, складники та класифікацію різновидів фінансових ресурсів підприємства;
- розкрити суть, завдання, підходи та інструменти здійснення управління фінансовими ресурсами підприємства;
- здійснити аналіз фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та програм фінансового забезпечення їх діяльності за 2020-2024 роки;
- охарактеризувати діяльність Фермерського господарства «Тандем 2019»;
- проаналізувати майнове та фінансове забезпечення функціонування Фермерського господарства «Тандем 2019» за 2022-2024 рр.;
- дослідити розвиток підходів стратегічного управління фінансовими ресурсами ФГ «ТАНДЕМ 2019».

Предмет кваліфікаційної роботи – теоретико-методичні положення та науково-практичні засади щодо управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Об'єкт кваліфікаційної роботи – управління фінансовими ресурсами Фермерського господарства «Тандем 2019», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина.

Для досягнення поставленої мети і вирішення задач дослідження використано такі методи наукового дослідження: морфологічного аналізу, системний і комплексний підходи, аналізу, синтезу, аналогії, логічного узагальнення, графічний.

Інформаційною базою дослідження стали: закони України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки України; статистичні дані Державної служби статистики України щодо сільськогосподарських підприємств України; фінансова звітність Фермерського господарства «Тандем 2019», спеціалізована наукова література з питань управління фінансами підприємства.

Наукова новизна результатів кваліфікаційного дослідження полягає у:

- подальшому розвитку підходів до визначення суті фінансових ресурсів підприємства через призму максимізації ринкової вартості підприємства, що відповідає сучасній фінансовій теорії управління, які варто розглядати як сукупність грошових доходів, накопичень та надходжень, що формуються за рахунок власних і залучених джерел, перебувають у власності чи розпорядженні підприємства та авансуються в активи з метою забезпечення безперервності операційного циклу, фінансової стійкості та максимізації ринкової вартості підприємства;

- удосконаленні підходів до управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства через розробку моделі управління, яка має враховувати специфіку галузі (сезонність виробництва, високу залежність від природно-кліматичних факторів та тривалий операційний цикл) та специфіку конкретного підприємства і ґрунтуватись на фактичних даних його фінансової звітності.

Апробацією результатів кваліфікаційного дослідження є участь у:

- Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні аспекти розвитку фінансово-кредитної системи» (5 листопада 2025 р., Київ);
- V Міжнародній науково-практичній конференції «Бекграунд економіки, бізнесу та HR-інжинірингу у контексті формування інноваційної парадигми стратегії сталого розвитку України у XXI столітті» (13-14 листопада 2025 р., м. Хмельницький);
- VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2025 р., м. Хмельницький);
- XII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» - SMTESM-2025 (12 грудня 2025 р., м. Хмельницький).

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічний зміст, складники та класифікація різновидів фінансових ресурсів підприємства

Ринкове середовище диктує нові, автономні та незалежні методи управління організаціями, що виробляють суспільні блага. Усі зусилля спрямовані на досягнення максимального позитивного ефекту від використання вкладених ресурсів. У таких умовах питання про наявність ресурсів та ефективність їх використання стають особливо важливими. Наявність ресурсів (природних, матеріальних і нематеріальних, трудових тощо) визначається насамперед фінансовими можливостями економічних суб'єктів. Саме фінансові ресурси є основою економічної діяльності кожного економічного суб'єкта. Тільки за наявності цих ресурсів у достатній кількості можуть бути прийняті рішення про створення компанії, реорганізацію або розширення виробництва. Фінансові ресурси є одним з найважливіших факторів економічного відтворення та зростання компанії. Ці ресурси забезпечують:

- безперервність процесу відтворення за рахунок фінансування поточних витрат підприємства;
- виконання зобов'язань перед державою, працівниками та іншими суб'єктами господарювання;
- страхування капіталу від можливих фінансових ризиків завдяки диверсифікації форм фінансових ресурсів;
- стабільний розвиток і ділову репутацію підприємства;
- прагнення до підвищення прибутковості;
- загальний соціальний розвиток підприємства та його працівників зокрема.

Отже, фінансові ресурси становлять один із ключових елементів відтворювального процесу, адже саме вони забезпечують платоспроможність підприємства. У період економічної нестабільності питання збереження платоспроможності виходить для керівництва на перший план, тому вдосконалення підходів, методів і форм управління фінансовими ресурсами стає пріоритетним напрямом фінансової політики підприємства.

Варто відмітити, що у сучасній економічній літературі існує значна кількість підходів до трактування поняття «фінансові ресурси». У науковій літературі існує три основні підходи до тлумачення поняття «фінансові ресурси»:

- ресурсний (матеріальний або фондний) підхід, який розглядає фінансові ресурси як сукупність грошових коштів, зібраних у певних фондах для підтримки діяльності на макро- та мікроекономічному рівнях [45];

- результативний (трансформаційний чи цільовий) підхід, який розглядає фінансові ресурси як результат фінансового розподілу на основі джерела та напрямку використання з перетворенням на майнові ресурси [44];

- процесний (розподільчий, соціально-економічний), який розглядає фінансові ресурси як матеріальний носій фінансових відносин через призму руху вартості із забезпеченням соціально-економічних потреб суспільства загалом та окремих економічних суб'єктів зокрема [46].

Кожен підхід має певні переваги та недоліки, які узагальнено в таблиці 1.1. Критичний аналіз цих підходів показує, що в сучасних умовах (цифровізація, криптовалюти, складні похідні інструменти) підхід, заснований на ресурсах, є занадто вузьким, а підхід, заснований на результатах, — занадто статичним. Тому найоптимальнішим є інтегрований (системний) підхід, в якому фінансові ресурси розглядаються сукупно:

- за формою — дохід і грошові заощадження;
- за суттю — результат розподільчих відносин;
- за призначенням — засіб забезпечення сталого відтворення.

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки підходів до визначення суті поняття «фінансові ресурси»

Підхід	Переваги	Недоліки
Ресурсний (матеріальний або фондовий)	<ul style="list-style-type: none"> - конкретика та прикладний характер (фінансові ресурси піддаються кількісному вимірюванню (бухгалтерський баланс, звітність); - контрольованість (чітко визначені межі власності та напрями використання коштів через механізм фондування). 	<ul style="list-style-type: none"> - статичність (розглядаються фінансові ресурси як «застигла» маса грошей на певну дату, із одночасним ігноруванням динаміки їхнього руху); - обмеженість (значна частина ресурсів існує в нефондовій формі (дебіторська заборгованість або короткострокові інвестиції), що не розглядається за цим підходом.
Результативний (трансформаційний чи цільовий)	<ul style="list-style-type: none"> - макроекономічна логіка (чітке розуміння ролі фінансів у державному масштабі та визначення походження фінансових ресурсів – капіталу); - стратегічна орієнтація (наявність ресурсів пов'язується із кінцевими результатами економічної діяльності). 	<ul style="list-style-type: none"> - розмитість меж розуміння різниці між «фінансовими ресурсами як відносинами» та «фінансовими ресурсами як інструментом»; - відірваність від макрорівня (пояснюється суть державних фінансів, але є закритим для аналізу фінансової гнучкості окремого підприємства в умовах ринку).
Процесний (розподільчий, соціально-економічний)	<ul style="list-style-type: none"> - наукова глибина (ресурси розглядаються не просто як гроші, а як право власності та результат складних економічних взаємозв'язків); - динамізм (враховуються часовий фактор та безперервність обороту фінансових ресурсів). 	<ul style="list-style-type: none"> - складність практичного застосування для практичного фінансового менеджменту або аудиту через високий рівень абстракції; - надмірне теоретизування (поняття «ресурсів» повністю розчиняється в понятті «фінансових відносин»).

Сформовано за джерелами [44; 45; 46].

Таким чином, можна узагальнити суть фінансових ресурсів як сукупність доходів, надходжень та накопичень, що генеруються в процесі розподілу ВВП,

мають цільовий характер і використовуються для забезпечення економічного зростання та соціального розвитку.

Зауважимо, що актуальними для сучасної фінансової науки є також розгляд такого поняття як «фінансові ресурси підприємства», яке також розглядається дослідниками з різних точок зору. Тому, тлумачення поняття «фінансові ресурси підприємства» також поділяються на такі підходи до його суті:

- фондовий (класичний) підхід, за якого фінансові ресурси розглядаються як сукупність грошових фондів цільового призначення, при цьому, фінансові ресурси існують лише тоді, коли вони розподілені за фондами (статутний, резервний, амортизаційний тощо) [44];

- капіталізований (інвестиційний) підхід, що ототожнює фінансові ресурси з капіталом підприємства, що приносить додану вартість, і, при цьому, ресурси розглядаються не як статика, а як потенціал для інвестування та отримання прибутку;

- балансовий (об'єктно-майновий) підхід, за якого фінансові ресурси розглядаються через призму бухгалтерського балансу як джерела формування майна, отже фінансові ресурси — це пасив балансу (джерела), які трансформуються в активи;

- комплексний (системний) підхід, який поєднує форму (гроші), джерело (капітал) та результат (дохід), а тому фінансові ресурси є динамічною системою грошових потоків, що забезпечує життєдіяльність підприємства.

Виокремлені підходи мають як переваги, так і недоліки, які визначаються через особливості кожного підходу (таблиця 1.2). За результатами проведеного аналізу підходів до визначення фінансових ресурсів підприємства можна зробити висновок, що трактування суті цього поняття варто здійснити із врахуванням переваг кожного із розглянутих підходів, а саме:

- фондовий (класичний) підхід враховує грошові доходи та надходження;

Таблиця 1.2 – Особливості, переваги та недоліки підходів тлумачення змісту поняття «фінансові ресурси підприємства»

Підхід	Особливість	Переваги	Недоліки
Фондовий (класичний)	Жорстка прив'язка ресурсів до конкретних «кошиків» (фондів) — статутного, резервного, амортизаційного. Підхід є занадто статичним і не враховує динаміку руху грошових потоків.	Високий рівень фінансової дисципліни та цільового контролю. Зручно для державних підприємств, де кожна копійка має бути «прив'язана» до статті бюджету	Негнучкість (у ринкових умовах кошти мають швидко перетікати з одного напрямку в інший). Поділ на фонди створює штучні бар'єри.
Капіталізований (інвестиційний)	Ототожнення фінансових ресурсів із капіталом, що приносить прибуток. Підхід ідеальний для інвестиційного аналізу, але завузький для загального фінансового менеджменту.	Підкреслює економічну доцільність. Фінансові ресурси розглядаються не як «запас», а як «енергія» для зростання бізнесу.	Якщо підприємство має кошти, але використовує їх неефективно (вони не приносять прибутку), за цим підходом вони ніби «випадають» із категорії активних ресурсів.
Балансовий (об'єктно-майновий)	Фінансові ресурси є пасивами балансу. Підхід, який необхідний для аудиту, але недостатній для стратегічного планування.	Визначення ресурсів через джерела їх формування (власний капітал, кредити, кредиторська заборгованість) дає чітку базу для розрахунку ліквідності та платоспроможності.	Оцінка проводиться на конкретну дату (звітний період). Балансова вартість ресурсів часто не збігається з їхньою реальною ринковою вартістю (особливо для нематеріальних активів).
Комплексний (системний)	Фінансові ресурси є відтворенням права власності та результату фінансових відносин	Враховує не лише наявні гроші, а й права на них (наприклад, майбутні надходження).	Важко застосовуваний в розрахунках на конкретному підприємстві. Поняття «фінансові ресурси» розчиняється в понятті «фінансових відносин».

Сформовано за джерелами [44; 45; 46].

- балансовий (об'єктно-майновий) підхід враховує власні та залучені джерела майна;
- капіталізований (інвестиційний) підхід враховує фінансові ресурси авансуються в активи.

Однак, вартує уваги розгляд фінансових ресурсів підприємства через призму максимізації ринкової вартості підприємства, що відповідає сучасній фінансовій теорії управління. Тому, вважаємо, що фінансові ресурси підприємства варто розглядати як сукупність грошових доходів, накопичень та надходжень, що формуються за рахунок власних і залучених джерел, перебувають у власності чи розпорядженні підприємства та авансуються в активи з метою забезпечення безперервності операційного циклу, фінансової стійкості та максимізації ринкової вартості підприємства.

Складовими фінансових ресурсів підприємства є:

- 1) власний капітал, тобто кошти, отримані підприємством у ході господарської діяльності (статутний (пайовий) капітал, прибуток, сформовані резерви);
- 2) запозичені кошти, тобто кошти, отримані у вигляді кредитів і займів (кредити короткострокові та довгострокові; зовнішня кредиторська заборгованість);
- 3) залучені кошти, тобто кошти у вигляді різних видів внутрішньої кредиторської заборгованості.

Власний, позичений і залучений капітал формує, з одного боку, фінансові ресурси підприємства і бере участь у фінансуванні його активів, з іншого боку, є зобов'язанням перед конкретними власниками – державою, юридичними та фізичними особами [44, с.18].

Наукові підходи до визначення фінансових ресурсів підприємства демонструють багатогранність цього поняття, яке охоплює як грошові кошти, так і активи, прирівняні до них. Різні автори акцентують увагу на функціональному аспекті ресурсів, таких як забезпечення господарської діяльності, підтримка інвестиційних процесів, виконання фінансових

зобов'язань та збереження фінансової стійкості підприємства. Для сільськогосподарських підприємств це поняття набуває додаткової специфіки через особливості сезону виробництва, тривалість виробничих циклів та вплив природно-кліматичних умов. Саме ці специфічні фактори визначають зміст і структуру фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств — це сукупність власних, залучених і позикових грошових коштів, а також активів, що можуть бути швидко перетворені на гроші і використовуються для забезпечення поточної виробничої діяльності (закупівля насіння, палива, матеріалів, оплата праці), фінансування інвестиційного розвитку (придбання техніки, модернізація та розбудова виробничої інфраструктури) та виконання фінансових зобов'язань [19, с.18].

Використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств включає як зовнішні, так і внутрішні фінансові потоки. Варто зазначити, що на початковій стадії своєї діяльності аграрне підприємство може покладатися виключно на зовнішнє фінансування. На цьому етапі додатковий пайовий або акціонерний капітал часто є ключовим зовнішнім джерелом. Загалом, до зовнішніх ресурсів, які залучає підприємство, також відносять довгострокові та короткострокові зобов'язання (кредити, позики). Внутрішні джерела коштів формуються лише в ході господарської діяльності. До них належать такі елементи, як нерозподілений прибуток, амортизація та різні резервні фонди. Зовнішнє фінансування стає необхідним для забезпечення безперервності відтворювального циклу та розширення виробництва, особливо коли власних (внутрішніх) джерел недостатньо [50].

Отже, фінансові ресурси будь-якого підприємства відіграють центральну роль у його функціонуванні, що зумовлює низку ключових цілей та завдань. Їхнє основне призначення полягає у забезпеченні фінансової стійкості та ефективності суб'єкта господарювання. Тому можна виділити такі головні призначення функціоналу фінансових ресурсів підприємства:

- фінансування операційної діяльності та розвитку, а саме першочергово

ресурси покликані покривати потреби підприємства у коштах. Вони є необхідною основою для підтримки як поточних виробничих процесів, так і довгострокової інвестиційної активності;

- генерація доходів тобто ресурси використовуються для ведення виробничо-фінансової діяльності з кінцевою метою — отримання відповідних доходів та прибутку. Це підкреслює їхню роль як інструменту максимізації фінансових результатів;

- підтримка платоспроможності та ліквідності. Фінансові ресурси забезпечують необхідний рух грошових коштів для своєчасного здійснення розрахунків. Це критично важливо для підтримки ліквідності та платоспроможності підприємства;

- регулювання зовнішніх зв'язків, вони є інструментом для встановлення фінансових взаємовідносин з усіма суб'єктами господарювання забезпечуючи виконання всіх договірних і податкових зобов'язань.

Склад і обсяг фінансових ресурсів залежать від типу і розміру компанії, виду її діяльності та обсягу виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва та ефективністю діяльності компанії. Зі збільшенням обсягу виробництва та ефективності діяльності компанії обсяг фінансових ресурсів також збільшується, і навпаки. Достатня кількість фінансових ресурсів та їх ефективне використання визначають стабільний фінансовий стан компанії: платоспроможність, фінансову стабільність та ліквідність [45, с.16].

Для ефективного управління фінансами важливим є розуміння класифікації фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ресурсів дозволяє впорядкувати різноманітні джерела надходжень, визначити джерело походження та напрямки використання. Такий підхід сприяє оптимізації фінансового управління, зниженню фінансових ризиків та підвищенню ефективності діяльності підприємства. У таблиці 1.3 подано узагальнену класифікацію фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, що

відображає їх різноманітність і специфіку функціонування в умовах аграрного виробництва.

Таблиця 1.3 – Класифікація фінансових ресурсів підприємств

Класифікація	Вид фінансових ресурсів
1	2
За джерелом формування	Власні (прибуток від реалізації, амортизаційні відрахування, виручка від продажу с/г техніки та майна)
	Залучені (кооперативні, пайові внески)
	Позикові (кредити, аграрні розписки, лізинг)
За формою власності	приватні (ресурси ФГ, приватних аграрних підприємств)
	колективні (кооперативні)
	державні (дотації, субсидії, бюджетні програми підтримки АПК)
	міжнародних організацій
	комунальні (ресурси комунальних агропідприємств)
	юридичних осіб інших держав
За формою виявлення	грошові фонди
	кошти в не фондовій формі (посівний матеріал, добрива, корми, техніка)
За цільовим призначенням	поточні (витрати на посівну, корми, пальне)
	інвестиційні (закупівля техніки, закладання садів)
	на санаційне фінансування (для покриття збитків, реструктуризація боргів)
	на розширення діяльності (розширення землі, впровадження нових технологій)
За способом формування	створені під час заснування підприємства
	мобілізовані на фінансовому ринку (аграрні розписки, облігації, акції агрохолдингів)
	створені за рахунок власних та притриманих до них коштів
	одержані у порядку розподілу грошових коштів (дотації на гектар, програми для с/г техніки)
За терміном використання	короткострокові (сезонні кредити, кредитні лінії на посівну/збирання урожаю)
	довгострокові (інвестиційні кредити на техніку, будівництво)

Кінець таблиці 1.3

1	2
За напрямками використання	платежі державі, інвесторам, кредиторам, страховим
	на благодійні цілі та спонсорство
	інвестування в розвиток власного виробництва
	інвестування в цінні папери
	формування фондів споживання та нагромадження

Систематизація за джерелами формування, формами власності, цільовим призначенням, способами та термінами використання дозволяє більш обґрунтовано підходити до управління фінансами. Раціональне поєднання власних і залучених коштів, а також підтримання збалансованої структури фінансових ресурсів сприяє підвищенню платоспроможності, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості аграрного підприємства.

1.2 Управління фінансовими ресурсами підприємства: суть, завдання, підходи та інструменти здійснення

Управління фінансовими ресурсами підприємства – це цілеспрямована діяльність, яка передбачає ідентифікування, оптимальне накопичення та ефективне використання власних, залучених і позичених фінансових ресурсів для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності підприємства та позитивного й стабільного фінансового стану [3]. До ключових завдань управління фінансовими ресурсами належать:

- формування достатнього обсягу фінансових ресурсів;
- удосконалення структури джерел їх надходження;
- раціональний розподіл наявних коштів між основними напрямками діяльності підприємства;
- забезпечення оперативної зміни пропорцій розподілу ресурсів між видами діяльності у разі непередбачуваних зовнішніх впливів;

- підвищення ефективності використання фінансових ресурсів;
- мінімізація витрат, пов'язаних із їх формуванням, розподілом та застосуванням [13, с. 20-21].

Завдання, що ставляться перед управлінням фінансовими ресурсами підприємства, можуть бути розв'язані через застосування різних підходів до самого управління фінансовими ресурсами підприємства. На рисунку 1.1 представлено сутність основних підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств, кожен з яких забезпечує власний інструментарій для підвищення ефективності фінансового менеджменту.

Комплексний підхід дозволяє поєднати стратегічні цілі з поточним функціонуванням підприємства; системний — акцентує на взаємозв'язку елементів фінансової системи та необхідності врахування як стратегічних, так і тактичних аспектів розвитку.

Ситуаційний підхід забезпечує адаптацію фінансових рішень до конкретних умов середовища, що особливо важливо для підприємств в умовах змінності ринку.

Процесний підхід спрямований на вдосконалення бізнес-процесів, забезпечуючи створення цінності для споживачів та формування ефективної системи управління якістю.

Синергетичний підхід підкреслює динамічний і нелінійний характер розвитку підприємства, орієнтуючись на самоорганізацію, стійкість та еволюцію системи.

Сукупність цих підходів формує комплексне методологічне підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері фінансових ресурсів. Кожний із зазначених підходів передбачає використання певного інструментарію. Зауважимо, що інструменти управління фінансовими ресурсами підприємства умовно можна поділити на три основні категорії (рисунок 1.2):

- 1) інструменти управління формуванням фінансових ресурсів, до яких належить:

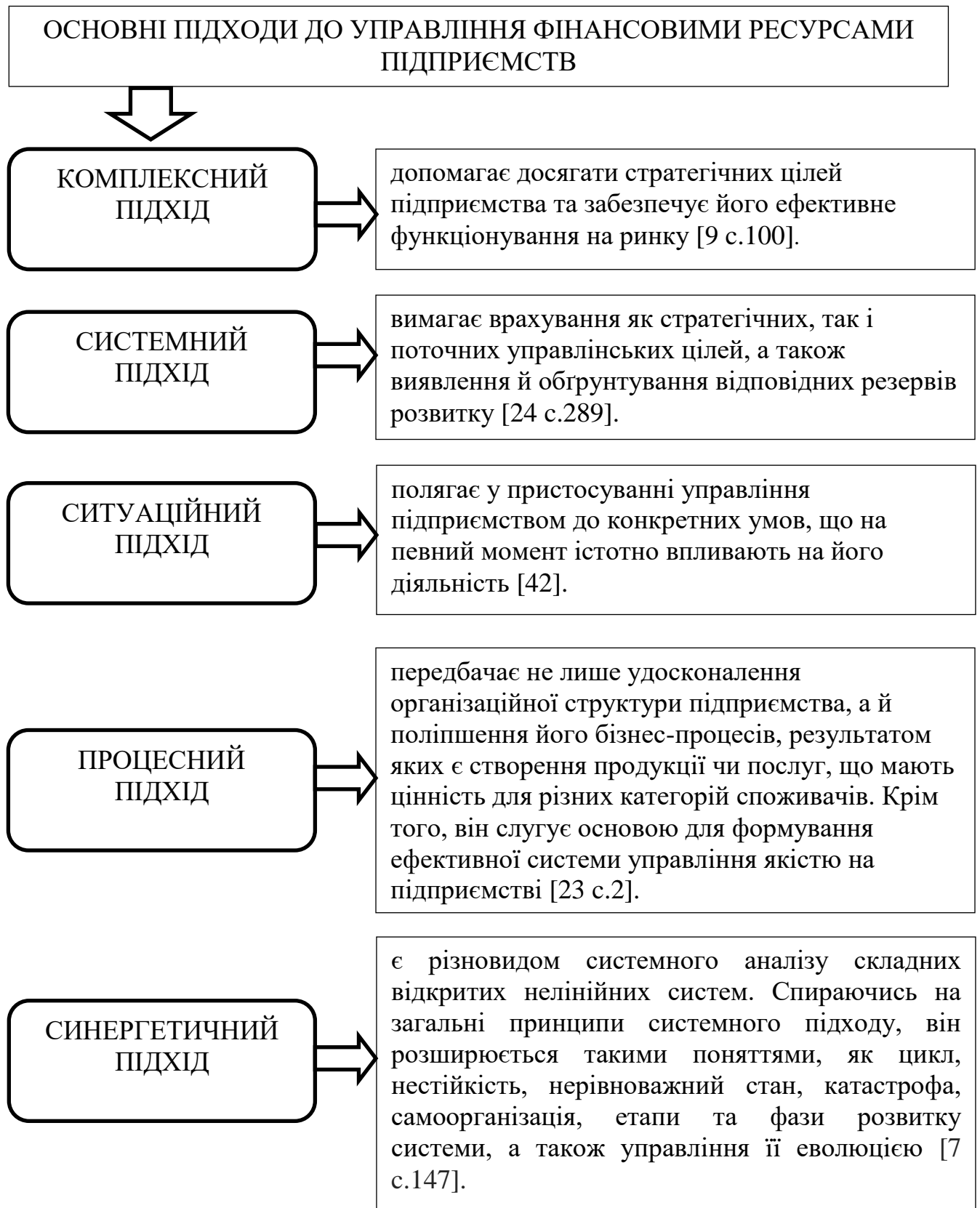

Рисунок 1.1 – Підходи до управління фінансовими ресурсами підприємства

- управління розподілом прибутку (доходів);
- амортизаційна політика;

- емісійна політика;
- управління залученням банківських кредитів;
- управління дебіторською заборгованістю;
- управління фінансовими ризиками;

2) інструменти управління внутрішнім оборотом фінансових ресурсів, до яких відноситься:

- аналіз і планування фінансових ресурсів;
- бюджетування;
- оцінка активів;
- інформаційне забезпечення;
- система фінансових нормативів та регламентів;
- регулювання і стимулювання обігу фінансових ресурсів;

3) інструменти управління розподілом фінансових ресурсів, яке включає:

- фінансування операційної діяльності;
- фінансування інвестиційної діяльності;
- кредитування контрагентів;
- безоплатне та благодійне фінансування підприємства та розміщення тимчасово вільних ресурсів через використання фінансових інструментів [25].

Ефективне використання фінансових ресурсів у діяльності сільськогосподарських підприємств є одним із ключових чинників їхнього стабільного розвитку. В умовах посилення конкуренції на аграрних ринках, економічної нестійкості та кліматичних змін це завдання набуває особливої уваги. Основна мета управління полягає у забезпеченні фінансової стабільності та прибутковості підприємства через раціональне розподілення та використання наявних ресурсів. Управління фінансовими ресурсами в аграрних підприємствах є складним і багатогранним процесом, оскільки передбачає одночасне забезпечення платоспроможності, прибутковості та безперервного кругообігу фінансових потоків, що мають специфічні галузеві особливості.

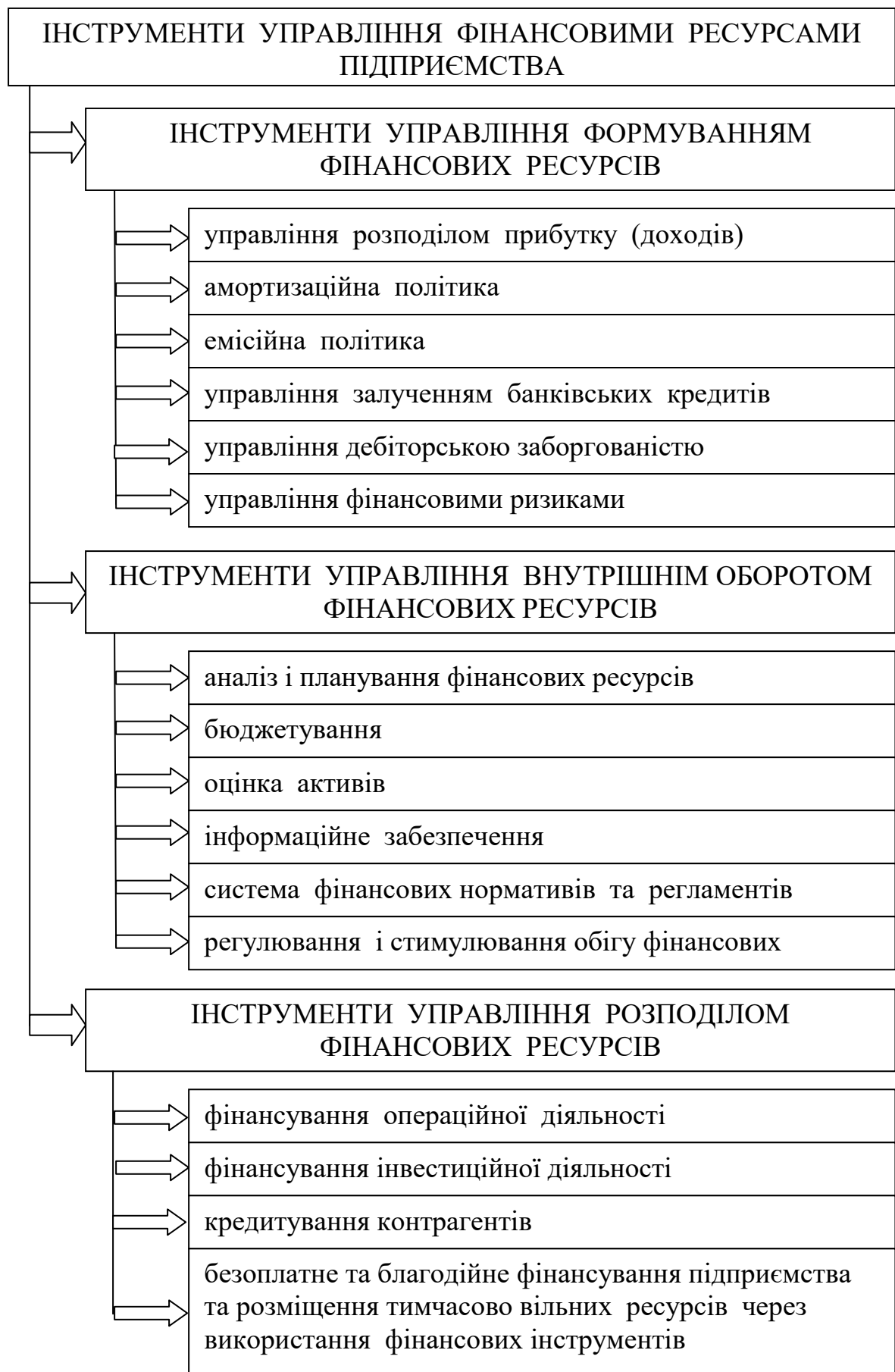

Рисунок 1.2 – Інструменти управління фінансовими ресурсами підприємства

У процесі формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарські підприємства мають вирішувати низку завдань, спрямованих на баланс між ліквідністю та рентабельністю: з одного боку, — підтримувати достатній обсяг коштів для забезпечення стабільної платоспроможності, а з іншого — раціонально їх використовувати для підвищення ефективності виробництва й конкурентоспроможності продукції [19].

На підприємстві процес управління фінансовими ресурсами слід розпочати із реалізації управлінської технології, що передбачає виконання функцій планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання фінансових ресурсів. Слід наголосити, що кожна функція є важливою, а неврахування хоча б однієї з функцій може призводити до порушення логіки та цілісності управлінського процесу і таким чином зниження його результативності [3].

Отже, рівень ефективності управління фінансовими ресурсами безпосередньо впливає на фінансову стабільність підприємства, його конкурентні позиції та здатність адаптуватися до умов ринкового середовища.

Формування цих ресурсів відбувається з урахуванням галузевої специфіки аграрного виробництва, його сезонності та ризиків, що визначають потребу підприємства у достатньому фінансовому забезпеченні.

Фактично, це «фінансовий запас міцності» та «фінансове паливо» для аграрного бізнесу.

Необхідно підкреслити, що функціонування суб'єктів аграрного сектору вирізняється певними особливостями, пов'язані з специфікою сільського господарства, що полягає в наступному:

1) основним виробничим ресурсом у сільському господарстві виступає земля. Вона має низку особливостей, які вирізняють аграрне виробництво серед інших галузей економіки:

- земельні ресурси не підлягають амортизації, а тому не включаються безпосередньо до собівартості продукції. Водночас у процесі реформування

аграрного сектору в Україні з'явився новий елемент витрат — плата за користування земельними паями населення;

- земля має показник якості ґрунтів, що зумовлює виникнення такого економічного явища, як диференціальна рента. Це означає, що господарства, які обробляють більш родючі землі, можуть отримувати вищий прибуток або реалізовувати продукцію за цінами, які є менш вигідними для підприємств із гіршими земельними умовами. Отже, фінансовий стан таких виробників, як правило, є стабільнішим і вигіднішим [51];

2) сильна залежність сільського господарства від природних умов істотно впливає на фінансовий стан агровиробників і в окремих випадках може призвести до їх банкрутства. В Україні є багато прикладів, коли такі природні фактори, як весняні заморозки або навала сарани, спричиняли втрату врожаю, для якого купувався дорогий елітний насіннєвий матеріал за кордоном. Зазвичай для таких закупівель використовуються не власні кошти, а позикові, тому збитки від природних катаклізмів відчувають не лише аграрії, а й фінансові установи [39];

3) специфіка відтворення в аграрному секторі полягає в тому, що значний обсяг виробленої продукції не реалізується на ринку, а використовується всередині господарства. Ця особливість ускладнює процес фінансового планування на сільськогосподарських підприємствах [51];

4) специфіка сільського господарства полягає у тривалості виробничого циклу (який може сягати 5 років, як-от у садівництві чи тваринництві). Це вимагає від підприємств довгострокового кредитування та призводить до того, що прибуток отримується значно пізніше через розтягнутий термін окупності вкладень;

5) сезонність аграрного виробництва спричиняє нерівномірність фінансових потоків: протягом певних періодів підприємства потребують великих інвестицій за відсутності доходу, а в інші періоди доходи значно перевищують витрати;

б) нееластичність пропозиції і попиту.

Отже, особливості аграрного виробництва — його пряма залежність від природних ресурсів, підвищена ризиковість через кліматичні чинники, тривалий виробничий цикл, сезонна мінливість діяльності та специфіка формування грошових потоків (низька чутливість попиту та пропозиції, вагомий обсяг внутрішньогосподарського споживання продукції) значно ускладнюють процедури фінансового планування, керування та підтримання стабільності фінансового становища учасників аграрного сектора, спонукаючи їх до впровадження особливого ризик-менеджменту та контролю ліквідності. Ці прикмети спричиняють низку важливих фінансових труднощів, потребу у формуванні суттєвих резервних фондів задля покриття втрат від недобору врожаю, використання заплутаних механізмів агрострахування та точного передбачення грошових надходжень для подолання «фінансових провалів», зумовлених сезонністю. Довгий виробничий цикл потребує залучення довготривалого капіталу із специфічними умовами позичання та розтягнутими строками повернення інвестицій.

Усвідомлення цих унікальних ознак є критично важливим для розробки дієвих економічних політик: потрібна розробка спеціалізованих державних фінансових програм (субсидування, гарантії), які беруть до уваги нерівномірність доходів, а також розвиток інфраструктури ринку через впровадження ефективних засобів хеджування ризиків (ф'ючерсні угоди) для зменшення впливу цінової нееластичності. Сталий розвиток аграрного сектору безпосередньо залежить від спроможності суб'єктів господарювання та держави результативно мінімізувати ризики та керувати фінансовими потоками, зумовленими об'єктивною специфікою сільськогосподарського виробництва.

Згідно з підходом М.Ю. Воробйова до управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, ключовим є їхнє формування та подальше використання. Дослідник вважає, що управління формуванням фінансових ресурсів заслуговує на особливу увагу [8, с. 137].

Організація управління фінансовими ресурсами підприємства включає три ключові складові:

- керуючу підсистему, до якої належать фінансовий директор, фінансовий менеджер та інші працівники, що відповідають за прийняття рішень у сфері фінансів. Саме вони формують цілі та визначають підходи до управління грошовими потоками;

- керовану підсистему, тобто самі фінансові ресурси підприємства: їхній обсяг, структура, потреба у фінансуванні, а також джерела формування й напрями використання. Усі ці елементи є об'єктом управління;

- процес ухвалення управлінських рішень, який забезпечує вибір оптимальних дій щодо накопичення, розподілу та застосування фінансових ресурсів відповідно до потреб підприємства [8, с. 137].

У ході створення фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств виникають різні види фінансових відносин детальніше розглянемо на рисунку 1.3.

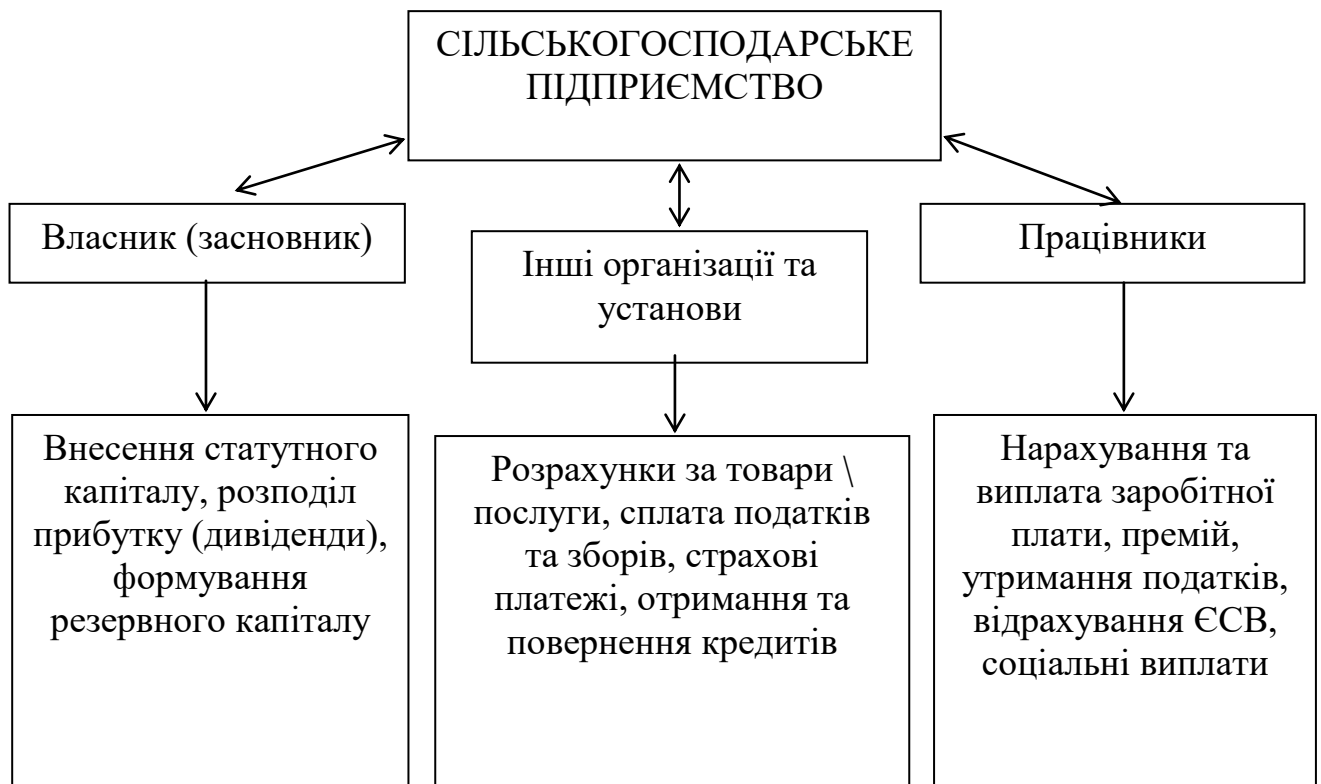

Рисунок 1.3 – Взаємозв'язки види фінансових відносин на сільськогосподарському підприємстві

Ключова особливість цих відносин полягає у двосторонньому русі грошових коштів, тобто від власника до підприємства або ж від підприємства до власника. Використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств включає як зовнішні, так і внутрішні фінансові потоки. Варто зазначити, що на початковій стадії своєї діяльності аграрне підприємство може покладатися виключно на зовнішнє фінансування. На цьому етапі додатковий пайовий або акціонерний капітал часто є ключовим зовнішнім джерелом. Загалом, до зовнішніх ресурсів, які залучає підприємство, також відносять довгострокові та короткострокові зобов'язання (кредити, позики). Внутрішні джерела коштів формуються лише в ході господарської діяльності. До них належать такі елементи, як нерозподілений прибуток, амортизація та різні резервні фонди. Зовнішнє фінансування стає необхідним для забезпечення безперервності відтворювального циклу та розширення виробництва, особливо коли власних (внутрішніх) джерел недостатньо [50].

Під час формування фінансових ресурсів аграрних підприємств особливе значення має досягнення балансу між різними джерелами їх надходження та визначення оптимального співвідношення між ними. З часом структура цих джерел може змінюватися під впливом економічних, фінансових і виробничих факторів. Зокрема, збільшення обсягу залучених зовнішніх коштів чи підвищення рівня кредиторської заборгованості здатні негативно впливати на інвестиційні можливості підприємства. Саме тому підтримання раціональної структури джерел фінансування є необхідною умовою фінансової стабільності та сталого розвитку сільськогосподарського виробництва [46, с.13].

Сфера сільського господарства має ряд специфічних рис, які безпосередньо визначають особливості формування та використання фінансових ресурсів. До них належать сезонний характер виробництва, тривалість виробничого циклу, потреба у кредитних ресурсах, використання орендованих земельних ділянок, а також специфічні вимоги до формування та управління фінансовими потоками.

Крім того, на рівень структуру фінансових ресурсів та підходи до управління ними в аграрних підприємствах впливають численні зовнішні й внутрішні чинники, до яких відносяться:

- природничий чинник, що визначається сезонністю виробничих процесів, мінливістю врожайності, залежністю результатів діяльності від погодних умов і використанням землі як основного засобу виробництва.;

- економічний чинник, що охоплює інфляційні процеси, обмежені можливості державного фінансування, високі процентні ставки за кредитами, специфічні вимоги до заставного майна, а також нерівномірність у надходженні та використанні фінансових ресурсів;

- технологічний чинник, який характеризується наявністю великих обсягів незавершеного виробництва, втратами частини врожаю, використанням застарілих технологій та накопиченням запасів, реалізація яких часто є проблематичною;

- організаційний чинник, який включає значний часовий розрив між виробництвом і реалізацією продукції, оренду матеріальних активів, підвищений рівень ризику, тривалий виробничий цикл і складнощі, пов'язані зі збутом сільськогосподарської продукції [46].

Усі ці чинники створюють унікальні умови для формування та застосування фінансових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, що відрізняє їх від інших секторів економіки. Їх урахування є необхідним під час розробки фінансової стратегії та ефективного управління грошовими потоками аграрних структур. Нинішня нестабільна макроекономічна ситуація у поєднанні з військовим конфліктом в Україні змусила вітчизняні компанії змінити системи управління фінансовими ресурсами з огляду на нестабільність цих ресурсів, зміни їх вартості з часом та зміни ефективності використання фінансових ресурсів, що базуються на результативності діяльності компаній. Система управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, яка описує характеристики та послідовність етапів управління, включаючи інструменти вилучення фінансових ресурсів та алгоритми їх розподілу між різними конкуруючими сферами використання, повинна бути адаптована до поточних умов та враховувати екологічні характеристики.

2 АНАЛІТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Аналіз фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та програм фінансового забезпечення їх діяльності за 2020-2024 роки

Війна в Україні становить серйозну загрозу для глобальної продовольчої безпеки. Безсумнівно, існують фактори, які негативно впливають на результати діяльності сільськогосподарських компаній в країні і безпосередньо пов'язані з військовими діями. До таких факторів належать мінування земель, руйнування матеріально-технічної бази, порушення логістичних ланцюгів та інші подібні обставини, які на даний момент майже неможливо вирішити контрольованим чином. Водночас необхідні активні дослідження перспектив розвитку сільськогосподарських компаній у відносно безпечних районах. Це неможливо без додаткових фінансових ресурсів та оптимізації ефективних бізнес-структур. Наявність фінансових ресурсів є ключовою вимогою та можливістю для розвитку сільськогосподарського сектору країни навіть у воєнний час. У цьому контексті оцінка варіантів залучення фінансових ресурсів для сільськогосподарського сектору має вирішальне значення, оскільки відкриває нові можливості для підтримки сільськогосподарських підприємств в Україні. Впровадження цих заходів допоможе зменшити ризик глобальної продовольчої кризи в майбутньому [10].

Внесок агропромислового комплексу (АПК) України у валовий внутрішній продукт країни є значним, і цей показник чітко підтверджує важливість розвитку та фінансування сільськогосподарських підприємств. Сільське господарство (чисте виробництво) становить 11% від загального ВВП у 2024 році [31]. Однак частка агропромислового комплексу, що включає

переробку сільськогосподарської продукції, логістику та суміжні галузі, у 2024 році зросла до 19-20% ВВП [31].

Навіть в умовах військової агресії та зниження врожаїв у певні роки сільськогосподарський сектор залишається одним з основних стовпів економіки України, що підтверджує важливість його підтримки, фінансування та розвитку.

Сільське господарство є одним з основних секторів економіки України, що забезпечує більшу частину її валютних надходжень і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Однак агропромислові підприємства вже давно стикаються з низкою проблем у сфері інвестицій. Серед основних — обмежений доступ до довгострокових кредитних ресурсів, висока вартість запозичень, недостатній розвиток ринків лізингу та страхування, а також низький рівень іноземних інвестицій. Україна є одним з основних постачальників основних зернових культур на світовий ринок [9].

За оцінками аналітиків, основними факторами, що впливатимуть на аграрний сектор України на початку 2024 року, є скорочення площі оброблюваних земель майже на чверть порівняно з 2021 роком, пошкодження будівель і виробничих об'єктів, а також забруднення земель мінами та вибуховими речовинами, як зазначено вище. Додатковий тиск спричиняють зростання цін на добрива, дизельне паливо та електроенергію, а також перебої в логістиці [2].

Згідно зі статистичними даними Державної служби статистики України, у 2020–2024 роках відбулися зміни в кількості активних сільськогосподарських підприємств. Щоб проілюструвати цю динаміку, розглянемо рисунок 2.1, на якому підприємства поділено на великі, середні, малі та мікропідприємства.

У нинішніх реаліях, коли країна переживає війну та економічну нестабільність, рівень фінансового ризику значно зріс. Це призвело до значного зниження інвестиційної активності та трансформації джерел фінансування. Замість традиційного банківського фінансування компанії все частіше звертаються до грантів та донорських програм.

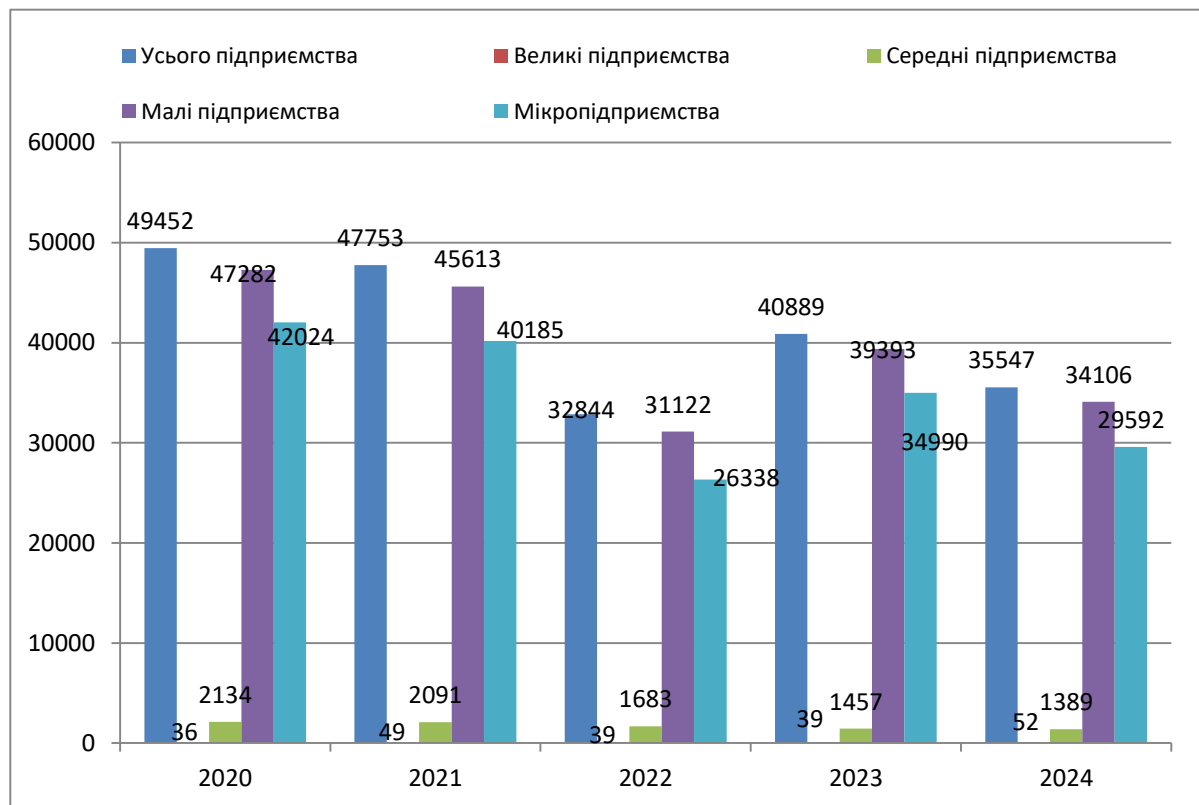

Рисунок 2.1 – Кількість діючих суб'єктів господарювання сільськогосподарських підприємств за 2020-2024 роки

Розподіл сільськогосподарських підприємств, що працюють в Україні у 2020–2024 роках, за їх розміром у відсотках від загальної кількості показано на рисунку 2.2.

В аграрному секторі України переважають малі підприємства. Малі та мікропідприємства займають понад 80 % загальної частки ринку, що свідчить про високий рівень фрагментації ринку. Очікується, що частка великих підприємств зменшиться з 4,3 % у 2020 році до 3,9 % у 2024 році, хоча це коливання не є особливо значним. Зниження частки малих (94,8 %) та мікропідприємств (80,2 %) у 2022 році пов'язане з економічними наслідками масштабного вторгнення Росії в Україну, але у 2023 році очікується відновлення.

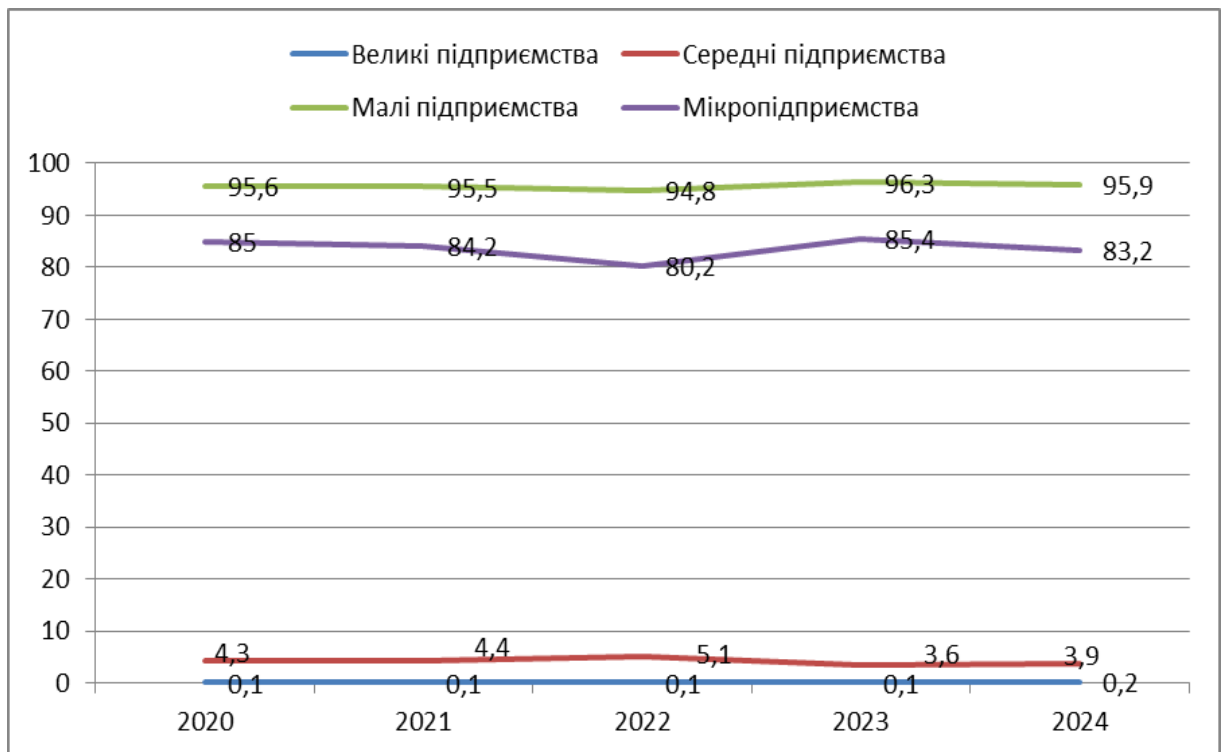

Рисунок 2.2 – Розподіл діючих сільськогосподарських підприємств за розміром у відсотках від загальної кількості

Сільське господарство відоме високим рівнем використання ресурсів, тривалими виробничими циклами та відносно довгими періодами обороту капіталу. Тому підприємства цього сектору потребують стабільного та безперервного фінансування для забезпечення належних технічних стандартів та підтримки виробничих процесів. У стані військового надзвичайного стану сільськогосподарські компанії змушені адаптуватися до нових реалій, шукаючи ефективні джерела фінансування [2].

Динаміка джерел формування фінансових ресурсів українських сільськогосподарських підприємств за 2020-2024 роки представлена в таблиці 2.1.

Згідно з таблицею 2.1, протягом цього періоду спостерігалось стабільне і значне зростання. Власний капітал збільшився на 393 597,8 тис. грн, або +64,3%, що свідчить про зміцнення фінансової стабільності, реінвестицію прибутку та збільшення бази самофінансування.

Таблиця 2.1 – Динаміка джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України за 2020-2024 роки

Складові фінансових ресурсів підприємств	Рік, тис. грн					Відхилення 2024 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	2023	2024	Абсолютне (+,-)	Відносне, % (+,-)
Власний капітал	612250,9	796549,7	810270,4	876858,5	1005848,7	+393597,8	+64,3
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	76799,5	87165,6	99633,2	105177,6	124435,1	+47635,6	+62,0
Поточні зобов'язання і забезпечення	441177,6	461099,6	531217,8	548527,4	592478,7	+151301,1	+34,2
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	76883,3	77153,9	57635,5	41940,8	40877,8	-36005,5	-46,84

Джерело [31]

Довгострокові зобов'язання також зазнали значного зростання. Збільшення на 47 635,6 тис. грн свідчить про активне залучення інвестиційного кредиту та інших джерел довгострокового фінансування. Поточні зобов'язання збільшилися на 151 301,1 тис. грн, що є важливим показником, який може свідчити про зростання обсягів діяльності, а також про збільшення фінансового ризику та зниження ліквідності. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, які будуть продані або реалізовані компанією, значно і стабільно зменшувалися протягом останніх кількох років. З 2024 по 2020 рік ці зобов'язання зменшилися на 36 005,5 тис. грн (-46,84%), що є позитивною тенденцією. Це свідчить про те, що компанія, можливо, зменшила обсяг необоротних активів, запланованих до продажу, або успішно реалізувала їх і погасила відповідні зобов'язання.

Слід зазначити, що в таблиці 2.1 показано неоднозначну динаміку джерел формування фінансових ресурсів українських сільськогосподарських

підприємств у 2020–2024 роках, що характеризується значним зміцненням власної фінансової бази на тлі активного погашення довгострокової заборгованості та істотного скорочення обсягу зобов'язань, пов'язаних з відчуженням активів.

Незважаючи на ризики, пов'язані з поточним зростанням зобов'язань, загальна динаміка вказує на позитивний вектор розвитку: сільськогосподарські компанії значною мірою збільшують своє фінансування за рахунок власних і довгострокових ресурсів, що є основою для їхньої майбутньої стабільності та зростання.

Проаналізуємо більш детально динаміку власних фінансових ресурсів українських сільськогосподарських компаній на 2020–2024 роки (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка власного капіталу сільськогосподарських підприємств України за 2020-2024 роки

Назва статті	Сума, тис. грн					Відхилення 2024 р. від 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023р.	2024р.	Абс. (+,-)	Віднос., % (+,-)
Зареєстрований капітал	60330,17	62878,28	63362,91	69556,7	75794,02	+15463,85	+25,6
Капітал в дооцінках і додатковий капітал	59963,37	63089,21	64377,59	69864,9	77320,87	+17357,5	+28,9
Резервний капітал та інші резерви	36185,79	37547	38944,16	40901,06	41509,10	+5323,31	+14,7
Непокритий збиток	458481,3	635524,5	646685,3	699320,8	814542,9	+356061,6	+77,7
Неоплачений і вилучений капітал	2709,8	2489,3	3099,5	2785,0	3318,2	+608,4	+22,5
Усього власного капіталу	612250,9	796549,7	810270,4	876858,5	1005848,7	+393597,8	+64,3

Джерело [31]

Найбільший внесок у загальне зростання капіталу зробила стаття «Нерозподілений прибуток». Сума збільшилася на +356 061,6 тис. грн, або

+77,7% від рівня 2020 року. Таке значне зростання є показником високої ефективності та успішної політики реінвестицій компаній цього сектору. Інші складові капіталу також продемонстрували зростання, що свідчить про їх стабільність: переоцінений капітал та додатковий капітал збільшилися на +28,9%, статутний капітал – на +25,6%. Це може бути результатом додаткових внесків власників або нових інвестицій, що збільшують їх відповідальність перед кредиторами. Резервний капітал збільшився на +14,7%, що посилює захист від несподіваних збитків. Вилучений капітал також продемонстрував зростання на +22,5%, хоча його абсолютна величина була найменшою. Його зростання може відображати операції з викупу акцій або зменшення частки сплаченого капіталу, але в цілому це не вплинуло істотно на загальну позитивну динаміку. Позитивна динаміка власного капіталу, зокрема значне збільшення нерозподіленого прибутку, є ознакою фінансової стабільності, прибутковості та інвестиційної привабливості сільськогосподарського сектору. Аналізовані сільськогосподарські підприємства не тільки забезпечили зростання основних засобів і резервів, а й значно збільшили власні джерела фінансування, що є фундаментальною передумовою подальшого розвитку та модернізації.

Аналіз динаміки зобов'язань українських сільськогосподарських компаній за 2020-2024 роки представлений у таблиці 2.3. Короткострокові банківські кредити та поточні дебіторські заборгованості зросли приблизно на однаковий відсоток, а саме на 26,6% та 28,2% відповідно. Це свідчить про збільшення використання позикових коштів та комерційного кредиту.

Найбільше зростання відбулося за статтею поточних гарантій – на +225,9%. Це значне відносне відхилення (більш ніж трикратне зростання) можна пояснити збільшенням резервів на відпустки, гарантійних зобов'язань або резервів на очікувані збитки, що є досить актуальним у військово-економічних умовах. Загальні поточні зобов'язання компанії у 2024 році зросли на +34,3% порівняно з 2020 роком.

Таблиця 2.3 – Динаміка поточних зобов'язань і забезпечень сільськогосподарських підприємств України за 2020-2024 роки

Назва статті	Сума, тис. грн					Відхилення 2024 р. від 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023р.	2024р.	Абс. (+,-)	Відн., % (+,-)
Короткострокові кредити банків	56340,2	55192,6	88323,8	78721,4	71337,6	+14997,4	+26,6
Поточна кредиторська заборгованість	179627,2	181588,6	190332,2	211630,5	230278,9	+50651,7	+28,1
Поточні забезпечення	1890,9	5249,1	6529,3	5054,4	6161,6	+4270,7	+225,9
Доходи майбутніх періодів і відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	3751,5	4288,3	4693,8	3508,1	5339,1	+1587,6	+42,3
Інші поточні зобов'язання	199567,7	214781,0	241338,4	249612,9	279361,5	+79793,8	+39,9
Усього поточні зобов'язання і забезпечення,	441177,6	461099,6	531217,8	548527,3	592475,7	+151298,1	+34,3

Джерело [31]

Для оцінки фінансового стану сільськогосподарських компаній у 2020–2024 роках ми розрахуємо ключові показники фінансової стабільності на основі таблиці 2.4, які обчислюються за даними таблиці 2.1. Таким чином, дані таблиці 2.4 показують, що частка власного капіталу компаній в агропромисловому секторі України збільшилася з 50,72% у 2020 році до 57,03% у 2024 році, що є позитивною тенденцією і свідчить про значне підвищення фінансової незалежності компаній цього сектору. Таким чином, частка поточних зобов'язань сільськогосподарських компаній зменшилася у 2020 році до 36,55% і до 34,88% у 2024 році, що також сприяло поліпшенню фінансової стабільності.

Варто відмітити, що сільське господарство є однією з галузей, яка зазнала найбільших втрат з початку повномасштабної війни. За оцінками Світового

банку, прямі збитки сільськогосподарського сектору внаслідок великомасштабної війни становлять 11,2 млрд доларів.

Таблиця 2.4 – Динаміка структури фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств України за 2020-2024 роки

У відсотках

Джерело фінансування	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024р.	2024/ 2020 (+,-)
Власний капітал	50,72	56,01	54,06	55,76	57,03	+6,31
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	6,36	6,13	6,65	6,69	7,06	+0,70
Поточні зобов'язання і забезпечення	36,55	32,43	35,44	34,88	33,60	-2,95
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	6,37	5,43	3,85	2,67	2,31	-4,06
Усього	100	100	100	100	100	-

Однак є також непрямі збитки (зниження врожайності та виробництва тваринницької продукції), що в сумі складають близько 80 млрд доларів [1]. На ситуацію в цьому секторі значний вплив мали такі фактори: окупація та бойові дії в районах, що відіграють важливу роль у сільськогосподарській галузі; видобуток корисних копалин на великих сільськогосподарських угіддях; забруднення ґрунтів важкими металами в результаті бойових дій; скорочення зрошуваних земель через руйнування Каховської греблі; порушення логістики, труднощі з експортом, зростання цін на добрива та паливо, нестача робочої сили тощо.

За таких обставин відновлення вимагає значних фінансових ресурсів, тому підтримка є надзвичайно важливою. Починаючи з 2023 року, частково завдяки участі міжнародних донорів, державна підтримка сільськогосподарських виробників була відновлена. Існує декілька програм,

якими фермери можуть скористатися для отримання підтримки. Так, діючі на 2025 рік програми наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Програми підтримки сільськогосподарських підприємств (фермерських господарств)

Назва програми	Характеристика та обсяг фінансування
1	2
Державні програми підтримки	
Бюджетна програма «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників»	На реалізацію цієї програми в державному бюджеті на 2025 рік передбачені кошти в обсязі 1205 млн грн. Зазначені ресурси будуть розподілені між 3 видами допомоги в наступних обсягах: для надання сімейним фермерським господарствам доплати за єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 5,0 млн грн; для державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, та організацій водокористувачів – 200 млн грн; на підтримку розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції – 1 млрд грн.
Бюджетна програма «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції»	Бюджетні витрати за програмою у 2025 році складають 4,73 млрд грн. Отримувач допомоги повинен мати у власності та/або користуванні від 1 до 120 га земель сільськогосподарського призначення або у власності від 3 до 100 голів великої рогатої худоби (корів) чи від 5 до 500 голів маточного поголів'я кіз та/або овець, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства. Бюджетні кошти надаються отримувачам у вигляді: бюджетної субсидії 4 тис. грн на 1 га оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення; - спеціальної бюджетної дотації для утримання корів усіх напрямів продуктивності у розмірі 7 тис. грн на кожну корову, яка перебуває у власності отримувача; - спеціальної бюджетної дотації для утримання маточного поголів'я кіз та/або овець у розмірі 2 тис. грн на кожну голову, яка перебуває у власності отримувача; - окремої бюджетної субсидії 8 тис. грн на 1 га оброблюваних с/г угідь на територіях, на яких завершено ведення бойових дій, та на територіях, тимчасову окупацію яких завершено.
Програма компенсацій аграріям за придбання техніки та обладнання українського виробництва	Держава через уповноважені банки компенсує аграріям, які купують техніку та обладнання українського виробництва, до 25 % їхньої вартості. Локалізація виробництва такої техніки чи обладнання має перевищувати 60 %, а техніка повинна бути включена до <u>переліку</u> програми. У 2025 році на цю програму виділено 500 млн грн.
Бюджетна програма «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» - напрям Програма «Грант на сад»	На 2025 рік загальний плановий обсяг фінансування становить 1,37 млрд грн. Програма працює через портал «Дія». Розмір гранту - до 400 тис. грн за гектар. Подати заявку можуть як підприємства, так і ФОП, що займаються садівництвом, ягідництвом або виноградарством.

Кінець таблиці 2.5

1	2
- програма «Грант на теплицю»	Гранти надаються на будівництво 1 000 модульних теплиць відповідно до затвердженого розподілу між регіонами України. Розмір гранту становить 70% вартості проєкту будівництва теплиці, але не більше 7 млн грн, за умови фінансування отримувачем (власними та/або кредитними коштами) різниці між вартістю проєкту та обсягом гранту. Розмір гранту: для 0,4 – 0,6 га — 2 млн грн; для 0,8 – 1,2 га — 3,5 млн грн; для 1,6 – 2,4 га — 7 млн грн.
Програми «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%»	Сільське господарство входить до пріоритетних напрямків кредитування за цією програмою. Кредити через Фонд розвитку підприємництва можуть отримати мікропідприємства, а також малі та середні підприємства — сільгоспвиробники. Програма передбачає часткову компенсацію державою відсоткової ставки за кредитами. Максимальна сума - 90 млн грн. Строк кредитування на інвестиційні цілі - до 10 років, на фінансування оборотного капіталу - до 3 років. Компенсаційна ставка, яку підприємство сплачує самостійно, варіюється залежно від мети кредитування та розміру підприємства. Для інвестиційних кредитів вона коливається від 5% до 9%. Для кредитів на оборотні кошти - від 7% до 15%.
Недержавні програми підтримки	
Допомога аграріям від Міжнародної гуманітарної організації Mercy Corps, за підтримки Фонду Говарда Г. Баффета	Програму підтримки сільського господарства України, спрямовану на допомогу місцевим родинам та внутрішньо переміщеним особам, які постраждали від війни, у відновленні їхньої сільськогосподарської діяльності. Отримати допомогу можуть особи, зареєстровані на територіях, де велися бойові дії, і які проживають на підконтрольних уряду України територіях. Можливість отримати фінансову допомогу мають домогосподарства, дрібні фермери, малий та середній агробізнес, а також установи, що надають послуги аграрному сектору. Для отримання допомоги необхідна інвестиція власних коштів до 50% від суми фінансової допомоги. Розмір власного внеску визначається індивідуально і залежить від фінансової спроможності учасника програми. Середній розмір допомоги залежить від розмірів господарства: для домогосподарств та дрібних фермерів - \$3 тис.; для малого та середнього бізнесу - \$75 тис.; для середнього бізнесу - \$150 тис.; для установ, що надають послуги аграрному сектору - \$150 тис.
Грантові конкурси та програми з обмеженим терміном	Окрім безперервних програм, міжнародні донорські організації (у співпраці з урядом), а також облдержадміністрації запроваджують тимчасові програми та грантові конкурси для підприємств різних галузей, в тому числі — для агровиробників.

Складено за даними [1]

На даний час впроваджено ряд програм підтримки аграріїв, але не всі вони працюють достатньо ефективно. В тому числі у зв'язку з недосконалістю регулювання та недостатніми обсягами фінансування. Мінагрополітики постійно проводить роботу щодо пошуку фінансових ресурсів для підтримки

українських сільськогосподарських товаровиробників та активно залучає міжнародну фінансову та технічну допомогу. Крім того, діє масштабна програма «Ukraine Facility», яка не тільки надає фінансову підтримку, а й стимулює проведення структурних реформ, в тому числі й в сільському господарстві. Швидкість відновлення агросектору та ефективність його функціонування буде залежати не тільки від перебігу війни та строків її завершення, а й від успішності реалізації цих реформ.

2.2 Фермерське господарство «Тандем 2019»: характеристика діяльності, аналіз майнового та фінансового забезпечення функціонування за 2022-2024 рр.

Фермерського господарства «Тандем 2019» (ФГ «Тандем 2019»), Хмельницька обл., Хмельницький р-н, с. Петрівщина є малим аграрним підприємством, зареєстрованим 06 вересня 2019 року, діяльність якого спрямована на виробництво та реалізацію продукції рослинництва. Господарство функціонує на засадах приватної власності та здійснює підприємницьку діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України. Основною метою створення ФГ «Тандем 2019» є ефективне використання земельних та матеріально-технічних ресурсів для отримання стабільного доходу, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку місцевої аграрної економіки. Підприємство характеризується гнучкою організаційною структурою, що дозволяє оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та технологічні новації в аграрному секторі. ФГ «Тандем 2019» має широкий спектр діяльності, що вселю час:

- вирощування зернових культур (за винятком рису), насіння олійних і бобових культур;
- вирощування овочів, коренеплодів і бульбоплодів, баштанних культур;
- вирощування інших однорічних і дворічних культур;

- надання допоміжних послуг у сфері рослинництва;
- проведення післяурожайних операцій;
- підготовка насіння для подальшого вирощування;
- виробництво продукції борошномельно-круп'яної промисловості;
- посередницька діяльність у торгівлі товарами широкого асортименту та ін.

Сільськогосподарське підприємство «Тандем 2019» здійснює свою виробничу діяльність на орендованих землях, більша частина яких використовується для сільського господарства. Обробка земель здійснюється з урахуванням ринкового попиту, сівозміни та рекомендацій агрономів, з основним акцентом на вирощуванні зернових культур (крім рису), олійних культур та горіхів.

Активи ФГ «Тандем 2019» складаються з основних засобів і оборотного капіталу, а також цінностей, відображених у незалежному балансі. Джерелами активів компанії є:

- грошові та матеріальні внески власників компанії;
- доходи від реалізації продукції, а також від інших видів фінансово-господарської діяльності;
- позики від банків та інших кредиторів;
- капіталовкладення та субсидії з бюджету;
- безкоштовні або благодійні пожертви, внески від організацій, компаній та громадян;
- придбання активів від інших компаній або організацій;
- інші активи, придбані на підставі, що не заборонена законом.

Для більш детального аналізу діяльності ФГ «Тандем 2019» слід охарактеризувати його основні техніко-економічні показники та комплексну оцінку його фінансової звітності. Такий аналіз ґрунтується характеристиці і детальному вивченні фінансової звітності підприємства, зокрема Звіту про фінансовий стан (Баланс), Звіту про фінансові результати (додаток Б). Так, в

таблиці 2.6 наведено динаміку основних техніко-економічних показників фермерського господарства за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.6 – Аналіз основних техніко-економічних показників ФГ «Гандем 2019» за 2022 – 2024 роки

Показник	Рік			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
	1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід (виручка) від реалізації продуктів, робіт та послуг, тис. грн	1227,10	1504,80	2566,20	+277,70	+22,63	+1061,40	+70,53
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1011,90	1009,90	1420,20	-2,0	-0,20	+410,30	+40,63
Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн/грн	0,82	0,67	0,55	-0,15	-18,62	-0,12	-17,54
Інші операційні витрати, тис. грн	73,60	85,80	94,60	+12,20	+16,58	+8,80	+10,26
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	141,60	387,20	1034,10	+245,60	+173,45	+646,90	+167,07
Рентабельність реалізованої продукції, %	13,99	38,34	72,81	+24,35	+173,99	+34,47	+89,91
Вартість основних фондів на кінець звітного періоду, тис. грн	736,50	1307,90	1077,60	+571,40	+77,58	-230,30	-17,61
Фондовіддача, грн/грн	1,67	1,15	2,38	-0,52	-30,94	+1,23	+106,98
Фондомісткість, грн/грн	0,60	0,42	2,06	-0,18	-30,04	+1,64	+390,0

Кінець таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Середньорічна вартість запасів, тис. грн	847,70	1395,20	2200,60	+547,50	+64,59	+805,40	+57,73
Оборотність запасів	1,45	1,08	1,17	-0,37	-25,49	+0,09	+8,12
Середньорічна вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис. грн	22,00	43,00	0	+21,00	+95,45	-43,0	-100,0
Оборотність дебіторської заборгованості	55,78	35,00	0,00	-20,78	-37,26	-35,0	-100,0
Середньорічна вартість кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис. грн	499,90	72,40	78,80	-427,50	-85,52	+6,40	+8,84
Оборотність кредиторської заборгованості	2,45	20,78	32,57	+18,33	+746,73	+11,78	+56,68
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	2,0	2,0	2,0	0	0	0	0
Продуктивність праці одного працівника (робітника), тис. грн/особу	613,55	752,40	1283,10	+138,85	+22,63	+530,70	+70,53

Складено за даними Додатку Б

Дані таблиці 2.6 свідчать про те, що підприємство знаходиться у фазі активного зростання та оптимізації. Основними факторами успіху є: випереджаюче зростання доходів над витратами; максимальна ефективність штатного персоналу; жорсткий контроль дебіторської заборгованості

(відсутність боргів покупців); покращення фінансової стійкості через швидке погашення кредиторської заборгованості.

Так, чистий дохід ФГ «Тандем 2019» зріс з 1227,1 тис. грн у 2022 році до 2566,2 тис. грн у 2024 році. Особливо вражаючим є стрибок у 2024 році (+70,53% до 2023 року). Собівартість зростає повільніше за дохід, що свідчить про ефективне управління витратами. Це підтверджується показником витрат на 1 грн продукції, який знизився з 0,82 грн до 0,55 грн. Чистий прибуток зріс у 7,3 раза за два роки (з 141,6 тис. грн до 1034,1 тис. грн). Рентабельність реалізації досягла неймовірних 72,81% у 2024 році, що свідчить про високу маржинальність бізнесу або перехід у сегмент високої доданої вартості.

Кількість працівників залишається незмінною (2 особи), проте продуктивність праці зросла більш ніж удвічі (з 613,55 до 1283,1 тис. грн/особу). Це ознака інтенсивного розвитку та високої ефективності кожного працівника.

У 2024 році спостерігається цікава тенденція – вартість основних фондів зменшилась, а фондівіддача зросла на 106,98% (до 2,38 грн). Це означає, що підприємство почало отримувати значно більше виручки з кожної гривні, вкладеної в обладнання чи нерухомість. Середньорічна вартість запасів стабільно зростає, що логічно при збільшенні обсягів реалізації, однак оборотність запасів дещо сповільнилася порівняно з 2022 роком, що може вказувати на накопичення залишків на складах.

Дебіторська заборгованість у 2024 році знизилась до нульового значення, що є ідеальним показником, який свідчить про те, що клієнти розраховуються миттєво або за передоплатою. Кредиторська заборгованість суттєво скоротилася порівняно з 2022 роком (з 499,9 до 78,8 тис. грн). Оборотність кредиторки зросла в десятки разів, що говорить про високу платоспроможність підприємства та швидке погашення власних боргів перед постачальниками.

Для оцінки ефективності діяльності ФГ «Тандем 2019» у 2022-2024 роках проаналізовано стан фінансово-майнового забезпечення його діяльності. Так, в

таблиці 2.7 проведено аналіз активів, що дозволяє визначити, яким майном володіє підприємство, та наскільки ліквідним воно є.

Таблиця 2.7 – Динаміка загальної вартості активів та їх складових ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки

Назва статті	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Необоротні активи	736,5	1307,90	1077,6	+571,4	-230,3	177,5	82,39
Основні засоби	736,50	1307,90	1077,60	+571,4	-230,3	177,5	82,39
Первісна вартість	766,70	1553,30	1608,10	+786,6	+54,8	202,5	103,5
Знос	30,20	245,40	530,50	+215,2	+285,1	812,5	216,1
Оборотні активи	1337,0	1776,60	2923,20	+439,6	+1146,6	132,8	164,5
Запаси	1197,80	1592,50	2808,70	+394,7	+1216,2	132,9	176,3
Готова продукція	981,70	1361,60	2509,70	+379,9	+1148,1	138,6	184,3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги, роботи	43,0	0	0	-43,0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3,70	11,0	42,00	+7,3	+31	297,2	381,7
Гроші та їх еквіваленти	92,50	107,10	72,50	+14,6	-34,6	115,7	67,6
Усього активів	5189,1	7955,4	11572,3	+2766,3	+3616,9	153,3	145,4

Складено за даними Додатку Б.

Аналіз динаміки активів сільськогосподарського підприємства «Тандем 2019» за період 2022–2024 років показує істотні зміни у фінансовому стані підприємства та активне збільшення його ресурсної бази. Загальна вартість активів стабільно зростає, що можна вважати позитивним показником розвитку господарства. Активи збільшилися з 5189,1 тис. грн у 2022 році до 11572,3 тис. грн у 2024 році. Найбільш значне зростання відбулося у 2023 році, з темпом зростання 153%, після чого у 2024 році темп дещо сповільнився до 145,4%, що все ще є високим показником. Темпи амортизації значно зросли (на 812,5% у

2023 році), що свідчить про інтенсивне використання виробничих потужностей. У 2024 році темпи зростання амортизації сповільнилися до 216,1%, що є позитивним знаком, оскільки компанія стабілізувала свої амортизаційні відрахування.

Оборотні активи продемонстрували чітку тенденцію до зростання у 2023 році, їх обсяг збільшився на 439,6 тис. грн (132,8%), а у 2024 році — на 1 146,6 тис. грн (164,5%). Таке зростання свідчить про збільшення виробничих запасів, збільшення обсягів діяльності та збільшення оборотності ресурсів. Запаси також значно зросли у 2023 році (на 394,7 тис. грн), а у 2024 році (на 1216,2 тис. грн). Готова продукція продемонструвала активне зростання. Так, у 2024 році її обсяг збільшився на 1148,1 тис. грн, що безпосередньо пов'язано зі збільшенням обсягів виробництва та підвищенням ефективності діяльності. У 2023 році обсяг грошових коштів збільшився на 14,6 тис. грн, але у 2024 році зменшився на 34,6 тис. грн, що може свідчити про те, що наявні кошти були спрямовані на поповнення запасів або інвестиції.

Таким чином, протягом 2022-2024 років ФГ «Тандем 2019» продемонструвало значне зростання активів, що свідчить про стабільний розвиток і зміцнення ресурсної бази. Основні засоби зазнали значних коливань, але компанія продовжувала інвестувати в виробничі потужності. Оборотні активи, зокрема запаси і готова продукція, швидко зростали, що відповідає загальній тенденції до розширення масштабів діяльності.

Значне зростання загальної вартості активів свідчить про позитивні зміни у фінансово-економічному стані компанії, підвищення її ринкової вартості та конкурентоспроможності. В цілому ФГ «Тандем 2019» демонструє ефективне управління активами, раціональне використання ресурсів та потенціал для подальшого економічного зростання.

Аналіз структури активів ФГ «Тандем 2019» на 2022–2024 роки показує значні зміни у співвідношенні необоротних активів до оборотних. У 2023 році частка необоротних активів збільшилася на 6,88, що свідчить про зростання інвестицій у довгострокові ресурси компанії. Однак у 2024 році їх частка

значно знизилася на 15,46%, що може свідчити про втрату частини основних засобів. Найбільші зміни відбулися в структурі запасів у 2023 році, коли частка запасів зменшилася на 6,14%, але в 2024 році вона збільшилася на 18,57%, що може бути пов'язано зі збільшенням виробничих потреб або накопиченням товарів і матеріалів. Частка дебіторської заборгованості протягом цього періоду залишалася низькою, хоча в 2023 році вона зменшилася на 1,89%, а в 2024 році збільшилася на 0,69 п.п., що свідчить про незначні коливання в політиці оплати з партнерами. Частка грошових коштів та їх еквівалентів поступово зменшилася на -0,99 п.п. та -1,66 п.п., що може свідчити про зниження ліквідності компанії.

Загалом структура активів ФГ «Тандем 2019» у 2024 році характеризується збільшенням залежності від запасів та зменшенням частки довгострокових активів і грошових коштів, що може вплинути на фінансову стабільність компанії та її довгострокову інвестиційну спроможність.

В таблиці 2.8 представлено динаміку фінансових ресурсів, сільськогосподарського підприємства ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки, що характеризуються статтями пасиву балансу підприємства. Так, на основі даних таблиці 2.8 можна зробити висновок, що власні фінансові ресурси компанії, тобто її власний капітал, є основним джерелом фінансування і демонструють найшвидше зростання — з 839,6 тис. грн у 2022 році до 2 260,9 тис. грн у 2024 році. Основним фактором цього зростання є нерозподілений прибуток, який збільшився з 669,6 тис. грн у 2022 році до 2 090,9 тис. грн у 2024 році. Таким чином, темпи зростання нерозподіленого прибутку прискорилися на 157,8% у 2023/2022 роках і на 197,8% у 2024/2023 роках, що підкреслює високу ефективність економічної діяльності. Значне збільшення нерозподіленого прибутку (понад 200% за два роки) підтверджує високу прибутковість бізнесу. Статутний капітал залишається незмінним на рівні 170 000 грн, що є типовим для невеликих фермерських господарств. Зобов'язання ферми «Тандем 2019» у 2023 році зросли до 1 857,7 тис. грн (темп зростання 150,5%), головним чином за рахунок збільшення інших поточних зобов'язань. Однак у 2024 році

відбулося значне зменшення загальних зобов'язань до 1 739 900 грн (зниження на 93,6%), що свідчить про ефективне управління боргом.

Таблиця 2.8 – Динаміка загальної вартості фінансових ресурсів (пасивів) ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки

Фінансові ресурси (пасиви)	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Власний капітал							
Статутний капітал	170	170	170	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	669,6	1056,8	2090,9	+387,2	+1034,1	157,8	197,8
Усього власного капіталу	839,6	1226,8	2260,9	+387,2	+1034,1	146,1	184,2
Поточні зобов'язання							
Короткострокові кредити банків	0	375,3	198,5	+375,3	-176,8	+100,0	52,9
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0	72,4	85,3	+72,4	+12,9	+100,0	117,8
Інші поточні зобов'язання	1233,9	1410,0	1456,10	+176,1	+46,1	114,2	103,2
Усього зобов'язань	1233,9	1857,7	1739,9	+623,8	-117,8	+150,5	+93,6

Складено за даними Додатку Б

В таблиці 2.9 представлено динаміку показників доходів, витрат та фінансових результатів ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки, що складена за даними додатку Б. Таким чином, таблиця 2.8 показує, що протягом звітного періоду спостерігалось стабільне та інтенсивне зростання чистого доходу від реалізації у 2023 році, причому дохід збільшився на 277,7 тис. грн, або 122,63%, у 2024 році — на 1061,4 тис. грн, або 170,52% від рівня попереднього року. Ця позитивна динаміка свідчить про розширення обсягів виробництва або реалізації, ефективну маркетингову політику та зміцнення позицій компанії на ринку. Витрати на виробництво реалізованої продукції у 2023 році залишилися практично без змін (зросли лише на 2,0 тис. грн), тоді як у 2024 році відбулося значне збільшення витрат на 410,3 тис. грн (140,62%).

Таблиця 2.9 – Динаміка показників доходів, витрат та фінансових результатів ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки

Назва статті	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Доходи							
Чистий дохід від реалізації	1227,1	1504,8	2566,2	+277,7	+1061,4	122,63	170,52
Витрати							
Собівартість реалізованої продукції	-1011,9	-1009,9	-1420,2	+2	-410,3	99,80	140,62
Інші операційні витрати	-73,6	-85,8	-94,6	-12,2	-8,8	116,57	110,2
Інші витрати	-	-21,9	-17,3	-	+4,6	-	78,99
Всього витрати	-1085,5	-1117,6	-1532,1	-32,1	-414,5	102,9	137,08
Фінансові результати							
Фінансовий результат до оподаткування	141,6	387,2	1034,1	+245,6	+646,9	273,44	267,07
Чистий прибуток (збиток)	141,6	387,2	1034,1	+245,6	+646,9	273,44	267,07

Складено за даними Додатку Б

Зростання виробничих витрат у 2024 році можна пояснити: зростанням цін на ресурси, збільшенням витрат на паливо, добрива та корми для тварин, впливом інфляції та післявоєнними економічними умовами. Інші операційні витрати у 2023–2024 роках також демонструють тенденцію до зростання: у 2023 році +12,2 тис. грн, у 2024 році +8,8 тис. грн. Таке зростання може бути пов'язане зі збільшенням витрат на технічне обслуговування обладнання, ремонт та обслуговування виробничого процесу. У 2024 році відбулося зменшення інших витрат на 4,6 тис. грн, що свідчить про раціоналізацію ресурсоемних статей або оптимізацію управлінських витрат. Загальні витрати у 2023 році зросли на 32,1 тис. грн (102,9%), а у 2024 році зростання досягло 414,5 тис. грн (137,08%). Темпи зростання витрат були значно нижчими за темпи зростання доходів, що є позитивним фактором для фінансових результатів. Протягом 2022–2024 років ФГ «Тандем 2019» продемонструвало стабільне фінансове зростання та підвищення прибутковості діяльності. Динаміка доходів значно перевищила темпи зростання витрат, забезпечивши

значне збільшення чистого прибутку. Незважаючи на збільшення виробничих витрат у 2024 році, ФГ «Тандем 2019» вдалося досягти високих фінансових результатів (рисунок 2.3), продемонструвавши правильний вибір стратегії розвитку, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності.

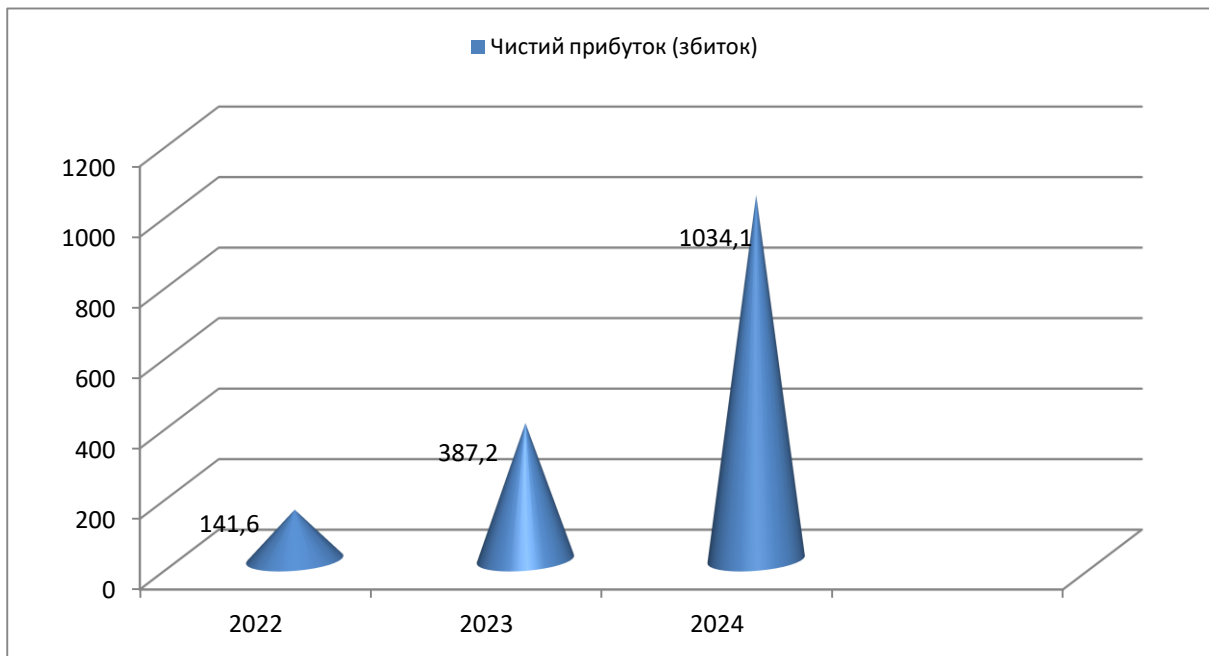

Рисунок 2.3 – Динаміка величини чистого прибутку ФГ «Тандем 2019» за 2022-2024 роки

Отже, підприємство перебуває на етапі активного розвитку, має стабільну фінансову базу та демонструє тенденції до подальшого нарощування обсягів діяльності. Так, чистий прибуток ФГ «Тандем 2019» у 2022 році становив 141,6 тис. грн, а у 2023 році він зріс до 387,2 тис. грн., тобто на 245,6 тис. грн. Темп зростання цього показника є надзвичайно високим і склав 273,44%, що свідчить про швидкий розвиток бізнесу, або про успішне подолання кризових явищ 2022 року пов'язаних із війною в країні. У 2024 році чистий прибуток досяг 1034,1 тис. грн., що на більше 646,9 тис. грн порівняно з 2023 роком. Хоча темп зростання сповільнився до 267,07% (порівняно зі 273,44% у попередньому році), він все ще залишається надзвичайно високим і демонструє збереження високої динаміки. Варто відмітити, що господарство є стабільно прибутковим протягом усіх трьох років аналізованого періоду. Загальне зростання чистого

прибутку за 2022-2024 роки становить приблизно 892,5 тис. грн (від 141,6 до 1034,1 тис. грн). Динаміка цього показника свідчить про успішну реалізацію стратегії, яка дозволяє значно нарощувати кінцевий фінансовий результат, незважаючи на зростання витрат.

Таким чином, фінансово-економічні показники свідчать, що ФГ «Тандем 2019» забезпечує стабільну позитивну динаміку розвитку, демонструє підвищення продуктивності використання фінансових ресурсів і формує міцний фундамент для подальшого розширення діяльності. Отримані результати підтверджують високу ефективність прийнятих управлінських рішень і стратегічну стійкість господарства в умовах конкурентного ринку.

3 РОЗВИТОК ПІДХОДІВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА «ТАНДЕМ 2019»

Оптимізація використання фінансових ресурсів є ключовим аспектом підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Для підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності необхідно впроваджувати системи оптимізації фінансових ресурсів, які включають комплексний підхід до бюджетування, контролю витрат, планування інвестицій та управління ризиками (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 – Ключові складові оптимізації фінансових ресурсів
сільськогосподарських підприємств

Так, реалізація детальних бюджетних планів дозволяє враховувати сезонні коливання в аграрному секторі, що є важливим для точного фінансового планування. Своєчасне коригування бюджету відповідно до змін ринкових умов сприяє зменшенню відхилень від запланованих показників, що допомагає уникнути фінансових проблем і забезпечити більш стабільне фінансове становище.

Система моніторингу витрат у режимі реального часу дозволяє швидко реагувати на зміни у витратах та коригувати фінансові плани. Це зменшує витрати та підвищує ефективність використання фінансових ресурсів, що є критично важливим для збереження конкурентоспроможності підприємства. Аналіз ефективності інвестицій з використанням сучасних фінансових моделей та технологій допомагає оптимізувати розподіл інвестиційних ресурсів. Точна оцінка потенційних інвестицій забезпечує підвищення прибутковості та зниження ризиків, що впливають на фінансову стабільність компанії. Розробка стратегій управління ризиками, включаючи методи хеджування та створення резервів, дозволяє зменшити потенційні фінансові втрати та забезпечує стабільність фінансового стану. Це особливо важливо в умовах нестабільності ринку та змін у зовнішньоекономічному середовищі. Інтеграція новітніх інформаційних систем для автоматизації фінансових процесів та аналізу даних сприяє підвищенню точності фінансової звітності та швидкості прийняття рішень. Використання сучасних технологій забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами та підвищує загальну конкурентоспроможність компанії. Для досягнення високої ефективності фінансового управління важливо враховувати особливості сільськогосподарського сектора та застосовувати комплексний підхід до планування, контролю та аналізу грошових потоків. Процес ефективного управління фінансовими ресурсами можна розділити на кілька основних етапів (рисунок 3.2).

На першому етапі необхідно провести детальний фінансовий аналіз, що включає оцінку поточного фінансового стану компанії, аналіз витрат і доходів, а також визначення ключових фінансових показників.

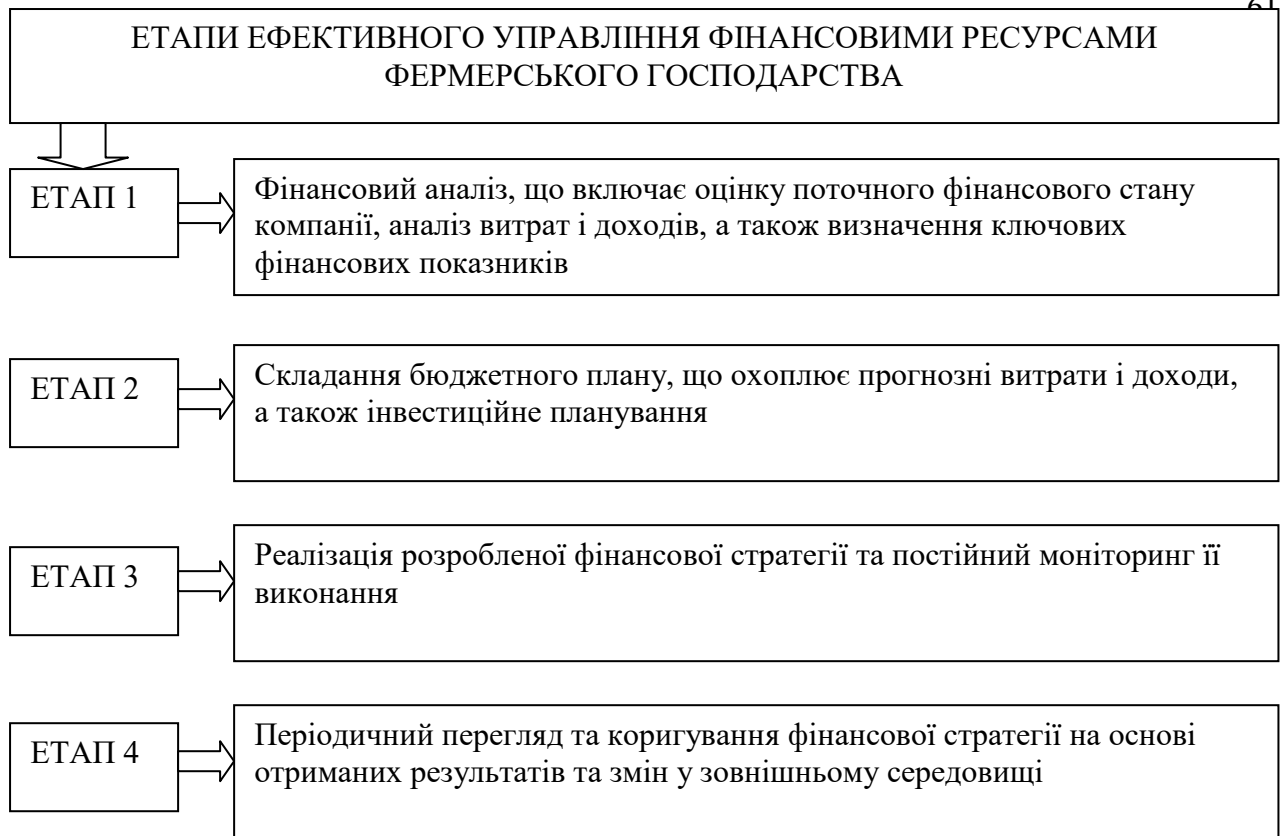

Рисунок 3.2 – Етапність процес ефективного управління фінансовими ресурсами фермерського господарства

Цей аналіз дозволяє виявити слабкі місця у фінансовому менеджменті і на основі цього розробити стратегії оптимізації ресурсів.

На другому етапі складається бюджетний план, що охоплює прогностні витрати і доходи, а також інвестиційне планування. Важливо включити в план елементи, що враховують сезонні коливання та інші специфічні фактори сільськогосподарського сектору. Це забезпечує більш точні оцінки фінансових потреб і можливостей компанії.

Третій етап передбачає реалізацію розробленої фінансової стратегії та постійний моніторинг її виконання. Це включає контроль за виконанням бюджетного плану, управління витратами та оцінку результатів. Постійний моніторинг дозволяє своєчасно виявляти відхилення від плану та вживати коригувальних заходів.

Четвертий етап полягає в періодичному перегляді та коригуванні фінансової стратегії на основі отриманих результатів та змін у зовнішньому

середовищі. Це включає аналіз змін ринкових умов, нормативних вимог та інших факторів, які можуть вплинути на фінансовий стан компанії.

Впровадження цього комплексного алгоритму дозволяє сільськогосподарським компаніям (фермерським господарствам) ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, що, в свою чергу, підвищує їх фінансову стабільність і конкурентоспроможність на ринку.

Як вже зазначалось, управління фінансами сільськогосподарського підприємства має свою унікальну специфіку, зумовлену сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов та тривалим операційним циклом. Тому, сьогодні ефективне управління фінансовими ресурсами підприємств агробізнесу базується на застосуванні таких специфічних методів управління (рисунки 3.3):

1) методи фінансового планування та бюджетування, що є фундаментом управління фінансовими ресурсами, який дозволяє уникнути «касових розривів» (браку грошей на паливо чи добрива в розпал сезону), який передбачає:

- складання загального плану доходів і витрат на рік;
- розрахунок прибутковості для кожного напрямку, що допомагає зрозуміти, яка культура (продукція) є дохідним для підприємства, а яка — збиткова;

2) управління грошовими потоками (Cash Flow), який передбачає:

- прогнозування грошових потоків через складання графіка надходжень та виплат за місяцями;
- створення резервних фондів через накопичення «фінансової подушки» у врожайні роки для покриття витрат у періоди низьких цін або неврожаю;
- оптимізація дебіторської заборгованості через здійснення контролю за вчасними розрахунками з боку елеваторів та трейдерів;

3) методи управління ризиками, що включає:

- агрострашування (страшування посівів від посухи, граду чи заморозків);

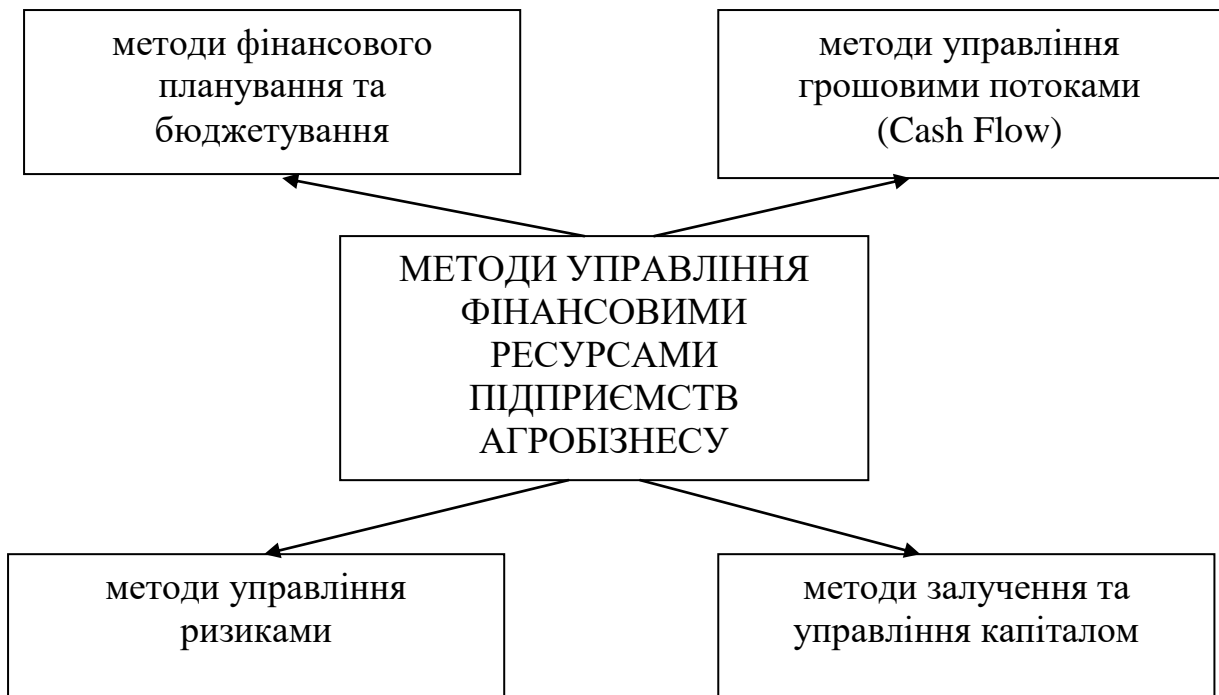

Рисунок 3.3 – Методи управління фінансовими ресурсами підприємств агробізнесу

- хеджування цін (використання форвардних та ф'ючерсних контрактів, щоб зафіксувати ціну продажу врожаю заздалегідь і не залежати від падіння ринку в сезон збирання);

- диверсифікація (поєднання рослинництва з тваринництвом або вирощування різних груп культур (озимих та ярих), що вирівнює фінансові ризики);

4) залучення та управління капіталом, що включає:

- аграрні розписки, які є сучасним інструментом отримання ресурсів (насіння) під заставу майбутнього врожаю;

- державні субсидії та гранти через моніторинг державних та недержавних програм підтримки (компенсація відсотків за кредитами або гранти на розвиток садівництва);

- лізинг, що дозволяє здійснювати оновлення парку техніки без вилучення великих сум обігових коштів.

Управління капіталом сільськогосподарського підприємства розглядається як комплексна фінансова стратегія, спрямована на оптимізацію структури пасивів для забезпечення максимальної ринкової вартості бізнесу при мінімізації вартості капіталу (WACC) та врахуванні специфічних аграрних ризиків. Ключовими елементами цієї стратегії є: стратегічне залучення фінансових ресурсів (капіталоутворення); управління структурою фінансових ресурсів (капіталу); управління робочим (оборотним) капіталом; оцінка ефективності управління капіталом.

Стратегічне залучення фінансових ресурсів (капіталоутворення) передбачає обрання найбільш доцільного з джерел формування фінансових ресурсів підприємства:

- власний капітал та внутрішні резерви (реінвестування чистого прибутку; залучення коштів стратегічного інвестора);
- специфічне боргове фінансування (аграрні розписки (фінансові та товарні); товарний (комерційний) кредит; інвестиційне кредитування та лізинг)
- державна підтримка та гранти (аналіз вартості капіталу з урахуванням податкових пільг та програм компенсації відсоткових ставок.

Управління структурою фінансових ресурсів (капіталу) передбачає пошук оптимального фінансового важеля через розрахунок ефекту фінансового левериджу, який визначає, наскільки використання запозичених коштів підвищує рентабельність власного капіталу (ROE). В агросекторі важливо, щоб економічна рентабельність активів (ROA) була вищою за середню відсоткову ставку за кредитами. Також може застосовуватись теорія компромісу - балансування між податковим щитом (відсотки за кредитами зменшують базу оподаткування) та витратами на можливе банкрутство (через високу волатильність врожайності).

Управління робочим (оборотним) капіталом передбачає пошук підходів до оптимізації джерел фінансування виробничого циклу, який є досить тривалий в сільському виробництві (від посівної до реалізації може пройти 6–

18 місяців). Цей елемент комплексної фінансової стратегії сільськогосподарського підприємства включає:

- оптимізацію фінансового циклу через розрахунок періоду обороту дебіторської заборгованості, запасів та кредиторської заборгованості, що дозволить мінімізувати час, протягом якого капітал «заморожений» у виробництві;

- управління ліквідністю через використання револьверних кредитних ліній для покриття сезонних розривів;

- управління дебіторською заборгованістю через впровадження кредитної політики щодо покупців (трейдерів) та використання факторингу.

Оцінка ефективності управління капіталом, яка реалізується через використання сучасних показників результативності:

- WACC (середньозважена вартість капіталу). Підприємство має інвестувати лише в ті проєкти, де внутрішня норма доходності (IRR) вища за WACC;

- EVA (Економічна додана вартість), який показує, чи створює підприємство реальний прибуток понад вартість використаного капіталу;

- показники платоспроможності (коефіцієнт покриття відсотків та відношення боргу до EBITDA).

Управління фінансовими ресурсами підприємства нерозривно пов'язане з ризиком втрати капіталу, тому воно безпосередньо залежить від здатності керівництва сільськогосподарського підприємства нівелювати загрози, які можуть миттєво поглинути всі фінансові ресурси. Система фінансових ризиків сільськогосподарського підприємства включає:

- виробничо-біологічні ризики, ризики втрати активів через природні чинники (засуха, вимерзання озимих, епізоотії у тваринництві, шкідники). Наслідками природних загроз може бути пряма втрата вкладених фінансових ресурсів (насіння, добрив, палива) без можливості їх повернення через виручку. Тому, мінімізація цих ризиків може бути через: агрострахування; диверсифікацію культу, тобто посів рослин з різними термінами вегетації та

стійкістю до посухи; дотримання технологій із використанням сучасних систем зрошення та засобів захисту;

- ринкові (цінові) ризики, що виникають через волатильність цін на агропродукцію та ресурси (падіння світових цін на зерно в момент збору врожаю або різке зростання цін на добрива та дизельне паливо перед посівною). Наслідками ринкових загроз можуть бути зниження рентабельності, дефіцит обігових коштів. Тому, мінімізація ринкових ризиків може бути через: хеджування через використання форвардних та ф'ючерсних контрактів для фіксації ціни продажу заздалегідь; стратегія зберігання через будівництво власних елеваторів для продажу продукції в період пікових цін (зима-весна), а не в період жнив;

- ризики ліквідності (касові розриви), що зумовлені відсутністю коштів для виплати заробітної плати або закупівлі палива в розпал польових робіт. наслідками цих загроз можуть бути зупинка виробничого циклу, штрафні санкції за контрактами. Тому, мінімізація ринкових ризиків може бути через: бюджетування грошових потоків через щомісячне планування надходжень і витрат; відкриття відновлювальних кредитних ліній через можливість швидко залучити кошти в критичний момент; аграрні розписки через отримання ресурсів у борг під заставу майбутнього врожаю.

Отже, модель управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства має враховувати специфіку галузі: сезонність виробництва, високу залежність від природно-кліматичних факторів та тривалий операційний цикл. Розробка такої моделі має враховувати специфіку конкретного підприємства і ґрунтуватись на фактичних даних його фінансової звітності. Отже, на основі аналізу даних фінансової звітності ФГ «Тандем 2019» (Додаток Б), де зафіксовано стрімке зростання прибутку та нульову дебіторську заборгованість), модель управління фінансовими ресурсами цього підприємства повинна базуватися на принципі самофінансування та інтенсифікації.

Ця модель управління фінансовими ресурсами ФГ «Тандем 2019» формується з таких блоків:

1) вхід → блок формування ресурсів. Оскільки ФГ «Тандем 2019» має високу рентабельність (72,81%), основним джерелом має стати реінвестування чистого прибутку з метою покриття сезонних розривів. А також використання товарних кредитів (постачальники добрив, насіння тощо) лише за умови, що вартість капіталу нижча за темпи зростання прибутку;

2) блок розподілу та використання формування ресурсів. Згідно з даними ФГ «Тандем 2019», модель має фокусуватися на трьох напрямках:

- оптимізація собівартості через впровадження ресурсозберігаючих технологій (з огляду на показник витрат 0,55 грн на 1 грн доходу);

- управління запасами, вартість який за 2022-2024 рр. зросла на 57,73%, має використовувати систему Just-in-Time або розрахунок оптимального розміру замовлення, щоб кошти не «заморожувалися» у складах;

- оновлення основних засобів через повернення до інвестування в техніку (враховуючи падіння вартості основних фондів ФГ «Тандем 2019» у 2024 році), щоб підтримати високу фондівіддачу;

3) блок контролю та ризиків → Вихід, що здійснюється через:

- моніторинг ліквідності на основі підтримки поточної нульової дебіторської заборгованості;

- формування резервного фонду через створення фінансової «подушки» у розмірі 15-20% від річного прибутку для нівелювання ризиків неврожаю.

Таким чином, за показниками ФГ «Тандем 2019» за 2024 рік сформовано пріоритетні напрями моделі управління фінансовими ресурсами підприємства (таблиця 3.1).

Отже, ФГ «Тандем 2019» використовує агресивну модель прибутковості з мінімальним залученням зовнішніх фінансових ресурсів. Для стабільності в майбутньому варто трансформувати її в модель збалансованого зростання, де надлишковий прибуток спрямовується не лише на поточну діяльність, а й на диверсифікацію активів для захисту від сезонних коливань.

Таблиця 3.1 - Пріоритетні напрями моделі управління фінансовими ресурсами ФГ «Тандем 2019»

Напрямок	Стратегічна дія	Очікуваний результат
Фінансові ресурси	Капіталізація прибутку в нові технології	Подальше зростання продуктивності праці (понад 1283 тис. грн/особу)
Витрати	Утримання витрат на рівні не вище 0,60 грн/грн	Збереження аномально високої рентабельності
Обігові кошти	Прискорення оборотності запасів (зараз 1,17)	Вивільнення додаткових коштів для інвестицій

Таким чином, для забезпечення сталого розвитку ФГ «Тандем 2019» у 2025 році за базисними даними 2024 року, стратегічний план розподілу чистого прибутку підприємства (Модель 40/30/20/10) у розмірі 1 034,10 тис. грн передбачає його направлення:

1) у фонд виробничого розвитку (40%) — 413,64 тис. грн:

- оновлення технічного парку (оскільки у 2024 році вартість основних фондів знизилася, необхідно інвестувати у засоби механізації або точного землеробства. Це дозволить утримувати високу продуктивність праці, яка вже становить 1283 тис. грн/особу);

- впровадження енергоефективних технологій на основі зниження собівартості через зменшення витрат на паливно-мастильні матеріали;

2) у резервний фонд (страховий капітал) (30%) — 310,23 тис. грн:

- захист від ризиків, адже сільське господарство критично залежить від погоди. Ця сума має бути акумульована на депозитному рахунку або у високоліквідних активах для покриття можливих збитків у разі неврожаю або різкого падіння ринкових цін на продукцію;

- формування запасу засоби захисту рослин та добрив (з огляду на тенденцію зростання вартості запасів, частину коштів варто спрямувати на закупівлю ресурсів у міжсезоння за нижчими цінами);

3) у фонд поповнення обігових коштів (20%) — 206,82 тис. грн:

- підтримка ліквідності, що дозволить і надалі працювати без залучення дорогих банківських кредитів та зберігати «нульову» дебіторську заборгованість;

- фінансування касових розривів через забезпечення виплат заробітної плати та податків у періоди, коли реалізація продукції мінімальна (посівна кампанія);

4) соціальний розвиток та преміювання (10%) — 103,41 тис. грн:

- мотивація персоналу (враховуючи, що на підприємстві працює всього 2 особи, які забезпечують колосальну виручку, преміювання є критичним для утримання лояльності та стимулювання подальшої ефективності);

- навчання через курси з підвищення кваліфікації або вивчення нових агротехнологій.

Очікуваними результати реалізації моделі управління фінансовими ресурсами ФГ «Тандем 2019» є зростання або стабілізація на рівні >2,5 грн/грн завдяки оновленню техніки, утримання показника витрат на 1 грн продукції на рівні 0,50–0,55 грн, а також повне самофінансування без потреби у зовнішніх запозиченнях.

ВИСНОВКИ

Фінансові ресурси становлять один із ключових елементів відтворювального процесу, адже саме вони забезпечують платоспроможність підприємства. У період економічної нестабільності питання збереження платоспроможності виходить для керівництва на перший план, тому вдосконалення підходів, методів і форм управління фінансовими ресурсами стає пріоритетним напрямом фінансової політики підприємства. Актуальними для сучасної фінансової науки є також розгляд такого поняття як «фінансові ресурси підприємства», яке також розглядається дослідниками з різних точок зору. Тому, тлумачення поняття «фінансові ресурси підприємства» також поділяються на такі підходи до його суті: фондний (класичний) підхід; капіталізований (інвестиційний) підхід; балансовий (об'єктно-майновий) підхід; комплексний (системний) підхід. Складовими фінансових ресурсів підприємства є:

- власний капітал, тобто кошти, отримані підприємством у ході господарської діяльності (статутний (пайовий) капітал, прибуток, сформовані резерви);
- запозичені кошти, тобто кошти, отримані у вигляді кредитів і займів (кредити короткострокові та довгострокові; зовнішня кредиторська заборгованість);
- залучені кошти, тобто кошти у вигляді різних видів внутрішньої кредиторської заборгованості.

Склад і обсяг фінансових ресурсів залежать від типу і розміру компанії, виду її діяльності та обсягу виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва та ефективністю діяльності компанії. Зі збільшенням обсягу виробництва та ефективності діяльності компанії обсяг фінансових ресурсів також збільшується, і навпаки.

Ефективне використання фінансових ресурсів у діяльності сільськогосподарських підприємств є одним із ключових чинників їхнього стабільного розвитку. В умовах посилення конкуренції на аграрних ринках, економічної нестійкості та кліматичних змін це завдання набуває особливої уваги. Основна мета управління полягає у забезпеченні фінансової стабільності та прибутковості підприємства через раціональне розподілення та використання наявних ресурсів. На підприємстві процес управління фінансовими ресурсами слід розпочати із реалізації управлінської технології, що передбачає виконання функцій планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання фінансових ресурсів. Під час формування фінансових ресурсів аграрних підприємств особливе значення має досягнення балансу між різними джерелами їх надходження та визначення оптимального співвідношення між ними.

Сільське господарство є одним з основних секторів економіки України, що забезпечує більшу частину її валютних надходжень і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Однак агропромислові підприємства вже давно стикаються з низкою проблем у сфері інвестицій. Серед основних — обмежений доступ до довгострокових кредитних ресурсів, висока вартість запозичень, недостатній розвиток ринків лізингу та страхування, а також низький рівень іноземних інвестицій. В аграрному секторі України переважають малі підприємства. Малі та мікропідприємства займають понад 80 % загальної частки ринку, що свідчить про високий рівень фрагментації ринку. Сільське господарство відоме високим рівнем використання ресурсів, тривалими виробничими циклами та відносно довгими періодами обороту капіталу. Тому підприємства цього сектору потребують стабільного та безперервного фінансування для забезпечення належних технічних стандартів та підтримки виробничих процесів.

Незважаючи на ризики, пов'язані з поточним зростанням зобов'язань, загальна динаміка вказує на позитивний вектор розвитку: сільськогосподарські компанії значною мірою збільшують своє фінансування за рахунок власних і

довгострокових ресурсів, що є основою для їхньої майбутньої стабільності та зростання. Сільське господарство є однією з галузей, яка зазнала найбільших втрат з початку повномасштабної війни. За оцінками Світового банку, прямі збитки сільськогосподарського сектору внаслідок великомасштабної війни становлять 11,2 млрд доларів. Починаючи з 2023 року, частково завдяки участі міжнародних донорів, державна підтримка сільськогосподарських виробників була відновлена. Існує декілька програм, якими фермери можуть скористатися для отримання підтримки.

Кваліфікаційна робота була присвячена дослідженню особливостей діяльності ФГ «Тандем 2019», є малим аграрним підприємством, основною метою створення ФГ «Тандем 2019» є ефективне використання земельних та матеріально-технічних ресурсів для отримання стабільного доходу, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку місцевої аграрної економіки. Підприємство знаходиться у фазі активного зростання та оптимізації. Основними факторами успіху є: випереджаюче зростання доходів над витратами; максимальна ефективність штатного персоналу; жорсткий контроль дебіторської заборгованості (відсутність боргів покупців); покращення фінансової стійкості через швидке погашення кредиторської заборгованості.

Аналіз динаміки активів сільськогосподарського підприємства «Тандем 2019» за період 2022–2024 років показує істотні зміни у фінансовому стані підприємства та активне збільшення його ресурсної бази. Загальна вартість активів стабільно зростає, що можна вважати позитивним показником розвитку господарства. Активи збільшилися з 5189,1 тис. грн у 2022 році до 11572,3 тис. грн у 2024 році. Значне зростання загальної вартості активів свідчить про позитивні зміни у фінансово-економічному стані компанії, підвищення її ринкової вартості та конкурентоспроможності. В цілому ФГ «Тандем 2019» демонструє ефективне управління активами, раціональне використання ресурсів та потенціал для подальшого економічного зростання. Власні фінансові ресурси компанії, тобто її власний капітал, є основним джерелом фінансування і демонструють найшвидше зростання — з 839,6 тис. грн у 2022

році до 2 260,9 тис. грн у 2024 році. Основним фактором цього зростання є нерозподілений прибуток, який збільшився з 669,6 тис. грн у 2022 році до 2 090,9 тис. грн у 2024 році. Підприємство перебуває на етапі активного розвитку, має стабільну фінансову базу та демонструє тенденції до подальшого нарощування обсягів діяльності. Так, чистий прибуток ФГ «Тандем 2019» у 2022 році становив 141,6 тис. грн, а у 2023 році він зріс до 387,2 тис. грн., тобто на 245,6 тис. грн.

Для досягнення високої ефективності фінансового управління важливо враховувати особливості сільськогосподарського сектора та застосовувати комплексний підхід до планування, контролю та аналізу грошових потоків. Процес ефективного управління фінансовими ресурсами можна розділити на кілька основних етапів. управління фінансами сільськогосподарського підприємства має свою унікальну специфіку, зумовлену сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов та тривалим операційним циклом. Тому, сьогодні ефективне управління фінансовими ресурсами підприємств агробізнесу базується на застосуванні таких специфічних методів управління: методи фінансового планування та бюджетування; управління грошовими потоками; методи управління ризиками; залучення та управління капіталом.

Модель управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства має враховувати специфіку галузі: сезонність виробництва, високу залежність від природно-кліматичних факторів та тривалий операційний цикл. Розробка такої моделі має враховувати специфіку конкретного підприємства і ґрунтуватись на фактичних даних його фінансової звітності. Отже, на основі аналізу даних фінансової звітності ФГ «Тандем 2019», де зафіксовано стрімке зростання прибутку та нульову дебіторську заборгованість), модель управління фінансовими ресурсами цього підприємства повинна базуватися на принципі самофінансування та інтенсифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агропідтримка як фундамент національної безпеки та міжнародного зростання [Електронний ресурс] //Фінансовий пульс. Центр економічних досліджень та прогнозування. – Режим доступу: <https://finpuls.com/ua/ahropidtrymka-yak-fundament-natsionalnoyi-bezpeky-ta-mizhnarodnoho.html> (дата звернення: 13.11.2025)
2. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/> (дата звернення: 06.11.2025)
3. Адамів М. Є. Управління фінансовими ресурсами підприємства: процесно-структурований підхід [Електронний ресурс] / М. Є. Адамів, В. С. Ганас // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – 2024. – №16. – Режим доступу: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-16-04-14/2024-16-04-14> (дата звернення: 18.10.2025)
4. Боднар О. А. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О. А. Боднар, А. І. Семенюк // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2024. – №44. – С.23-29. – Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/44-2024/bodnar.pdf> (дата звернення: 16.11.2025)
5. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства : їх формування та використання / Л. В. Бражник // Економіка та суспільство. – 2018. – № 14. – С. 778-783.
6. Бровко Л. І., Бровко Є. І., Крижановський О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності [Електронний ресурс] / Л. І. Бровко, Є. І. Бровко, О. О. Крижановський // Економічна наука. – 2019. – №9. – С. 57-63. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2019/12.pdf (дата звернення: 16.11.2025).

7. Воробйов Ю.М. Управління фінансовими ресурсами в аграрних підприємствах: [монографія] / Ю.М. Воробйов. : Національна академія природоохоронного та курортного будівництва (НАПКБ), 2009. — 137 с.
8. Воробйов Ю. М. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. / Ю. М. Воробйов. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 288 с.
9. Васильєв С. В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та особливості структури / С. В. Васильєв, О. О. Масляєва, Х. О. Лапенко. – Економічна наука. – 2024. – Режим доступу: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/12082/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (дата звернення: 19.11.2025)
10. Вдовенко Л. О. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Л. О. Вдовенко // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО.– 2022. – Вип.44. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2025)
11. Гвоздей Н. І. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства / Н. І. Гвоздей, І. С. Бондарук, О. А. Вінницька // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28. – № 1. – С. 216–221.
12. Герман М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та їх вплив на його фінансовий стан. Вісник. 2022. № 1175. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-29](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-29) (дата звернення: 26.07.2024)
13. Горбан А.П. Управління фінансовими ресурсами підприємства. банківсько–кредитна політика України на сучасному етапі. – Режим доступу: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/e4dff509-5e5f-4e05-b660-d5b9687e8c01/content> (дата звернення: 14.11.2025)
14. Гриценко Л. Л. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів корпоративного підприємства / Л. Л. Гриценко, Л. С. Деркач // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2021. – № 2. – С.79-87.
15. Гуткевич С. О. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / С. О. Гуткевич, М. Д. Корінько. – Режим доступу:

<https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5802bec-ff17-498a-94fc-fdda3dabc53f/content> (дата звернення: 16.11.2025)

16. Джерелейко С. Д. Дефініція понять «фінансові ресурси» та «грошові кошти» / С. Д. Джерелейко, В. Г. Лопатовський, В. А. Шпильовий // *Innovation and Sustainability*. – 2022. – № 2. – С. 131–138.

17. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи [Електронний ресурс] / Т. О. Журавльова // *Економіка та держава*. – 2020. – № 3. – С. 42–45.

18. Захарова Н.Ю. Особливості формування фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору економіки / Н.Ю. Захарова // *Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2018. – С. 165-167.

19. Каращенко В. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах / В. Каращенко, О. Рибіцький // *Економіка та суспільство*. – 2024. – №64. – С. 1-13

20. Качула С. В., Буштін А. А. Особливості формування доходів та прибутку сільськогосподарських підприємств / С. В. Качула, Буштін А. А. // *Агросвіт*. – 2021. – № 21-22. – С. 57–62.

21. Квасницька Р.С. Критеріальні підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства / Р.С. Квасницька, Я. Мрозовські // *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. – 2021. – № 2. – С. 12-18.

22. Квасницька Р.С. Критеріальні умови оптимізації структури капіталу підприємства : монографія / Р.С. Квасницька, Г.Г. Старостенко // *Theoretical and practical aspects of the development of modern science: the experience of countries of Europe and prospects for Ukraine: monograph / edited by authors*. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2018. – с.231-251

23. Козенко Д.Є. Процесний підхід до управління підприємством / Д.Є. Козенко // *Економіка та суспільство*. – 2022. – Вип. 38. – С. 1-7.

24. Кубецька О.М. Підвищення прибутку з метою забезпечення економічної безпеки підприємства / О.М. Кубецька, Т.М. Остапенко, Р.А. Зайченко // Бізнес Інформ. – 2022. – №1. – С. 287–293.

25. Мавлева Д.Е. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Д.Е. Мавлева, О.В. Лиса // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 56. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2997/2917> (дата звернення: 07.11.2025)

26. Масюк Ю. В. Фінансовий менеджмент прибутку сільськогосподарського підприємства / Ю. В. Масюк, Г. С. Мамчур // Агросвіт. – 2021. – № 20. – С. 46–50.

27. Масюк Ю. В., Пазюн Ю. В. Фінансова стратегія підвищення ефективності сільськогосподарського підприємства в ринкових умовах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 20. С. 48–51. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.20.48> (дата звернення: 26.07.2024)

28. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємств [Електронний ресурс] / А. В. Нечипоренко, А. О. Рибалкіна // Ефективна економіка. – 2020. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361> (дата звернення: 09.10.2025).

29. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / А. В. Нечипоренко, А. О. Рибалкіна // Ефективна економіка. – 2020. – № 11. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/87.pdf (дата звернення: 14.10.2025)

30. Нікольчук Ю. М. Ефективність фінансових ресурсів підприємства: теоретико-методичні та практичні аспекти оцінки / Ю. М. Нікольчук, О. О. Лопатовська // Трансформаційна економіка. – 2023. – Вип. 4 (04). – С. 59-65.

31. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2025)

32. Пагер С. Топ-5 законодавчих змін для аграріїв у 2025 році [Електронний ресурс]/ С. Пагер. – Режим доступу: <https://agroportal.ua/blogs/top-5-zakonodavchih-zmin-dlya-agrarijiv-u-2025-roci> (дата звернення: 22.11.2025)

33. Петруха Н. М. Державне регулювання інтегрованих корпоративних об'єднань в умовах структурно-інституціональної та функціональної трансформації сільської економіки: проблеми методології, теорії, соціально-економічної та секторальної політики : монографія / Н. М. Петруха, С. В. Петруха. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Професіонал», 2020. 496 с.

34. Петруха С. В. Аграрний сектор економіки: візія фінансового контексту досягнення цілей сталого розвитку / С. В. Петруха, Н. М. Петруха // Облік і фінанси. – 2023. – № 4. – С. 143–155.

35. Петрушка Н. О. Реалії та перспективи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні / Петрушка Н. О., Квасницька Р. С. // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2025. – С.25-29

36. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : закон (№ 2755-VI): станом на 26.11.2025 : [прийнято Верховною Радою 02.12.2010] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 11.10.2025)

37. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств [Електронний ресурс] : затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 21.04.2021 № 384 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2025)

38. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : закон (№ 2465-IX): станом на 30.07.2025 : [прийнято Верховною Радою 27.07.2022] // Офіційний

сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 11.10.2025)

39. Семенюк А.І. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. 36-а студентська науково-теоретична конференція «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни». 2024. С. 177-180.

40. Сільське господарство України. Від російського вторгнення до європейської інтеграції. [Електронний ресурс] – 2024. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI\(2024\)760432_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI(2024)760432_XL.pdf) (дата звернення 28.11.2025)

41. Стецюк П. А. Методологічний базис управління джерелами формування фінансових ресурсів підприємств [Електронний ресурс] / П. А. Стецюк // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2018. – № 2 (24). – С. 13-23. – Режим доступу: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/1879/1782> (дата звернення: 16.11.2025)

42. Стоян К. С., Макаров А. С. Ситуаційний підхід до формування системи управління підприємствами сфери послуг [Електронний ресурс] / К. С. Стоян, А. С. Макаров. – Режим доступу: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom4/57_Stoyan.htm (дата звернення: 19.11.2025)

43. Тимошик Н. С. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств / Н. С. Тимошик, Є. В. Семчишин // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Економіка і управління. – 2019. – Т. 30 (69). – № 2. – С. 232–238

44. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Аранчій В.І., Чумак В.Д., Бражник Л.В. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Полтава: РВ ПДАА, 2018. – 350 с.

45. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 402 с.

46. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи»: монографія / [І. В. Абрамова, О. М. Віленчук, Д. І. Дема та ін.]; за ред. проф. Д. І. Деми. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – 364 с.

47. Халтур С. М. Актуалізація процедури формування фінансових ресурсів підприємства в умовах цифрової економіки [Електронний ресурс] / С. М. Халтур, В. В. Строцький // Цифрова економіка та економічна безпека. –2023. – Вип. 8(08). – С. 112-116. – Режим доступу: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/236/222> (дата звернення: 07.11.2025)

48. Ходаківський В. М. Формування альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання / В. М. Ходаківський, О. В. Клименко, Г. Є. Мазнев, Т. В. Ковальова, О. М. Дроздова // Агросвіт. – 2021. – № 21–22. С. 63–71.

49. Чукіна К.Ю. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських / К.Ю. Чукіна, Захарова Н.Ю. – Режим доступу: <https://elar.tsatu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c76d2fd-e1de-444b-aed4-32d87fc80710/content> (дата звернення: 11.11.2025)

50. Яременко В.Г Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств / В. Г. Яременко, Н. М. Салманов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 19(3). – С. 158-162.

51. 50% посівів знищено: як заморозки та війна зруйнували сільське господарство Херсонщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://landlord.ua/news/roslinnitstvo/50-posiviv-znyshheno-yak-zamorozky-ta-vijna-zrujnuvaly-silske-gospodarstvo-hersonshhynu/> (дата звернення 26.11.2025)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Наукові погляди на сутність поняття «фінансові ресурси підприємства»

Автор 1	Сутність дефініції, джерело 2
В.М. Опарін	Грошові та прирівняні до них активи (майнові активи, що можуть бути швидко конвертовані), які підприємство отримує зовнішньо (позики, держпідтримка та інвестиції) або формує власними силами (прибуток, амортизація) для фінансування всіх видів діяльності. [5, с. 11]
Ситник Н. С., Смолінська С.Д.,	Фінансові ресурси підприємств становлять їхні власні та залучені грошові кошти, які використовуються для створення власних активів і ведення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання доходу та прибутку. Вони виступають джерелами формування активів підприємства та відображаються у пасиві балансу, тоді як засоби, включаючи грошові кошти, відображаються в активі балансу. Взаємозв'язок між фінансовими ресурсами і грошовими коштами полягає в тому, що останні слугують матеріальним втіленням фінансових ресурсів [29, с. 14]
Сокурєнко В. В., Швець Д. В., Бортник С. М., Ткаченко С. О.	Фінансові ресурси підприємства являють собою грошові надходження та доходи, які перебувають у його розпорядженні й використовуються для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат на розширене відтворення, економічне стимулювання працівників і забезпечення прибутковості для власників [30, с. 8]
Нечипорєнко А. В.	Фінансові ресурси слід розуміти як сукупність усіх грошових коштів, які підприємство має у своєму розпорядженні на конкретну дату в результаті здійснення основної, фінансової та інвестиційної діяльності [31]
П.А. Стецюк (зокрема для АПК)	Сукупність всіх видів грошових коштів, що формується на підприємстві для фінансування його поточної діяльності, а також розвитку в майбутньому періоді, забезпечуючи при цьому його фінансову стійкість [4, с. 130]
І. О. Бланк	Сукупність всіх видів грошових коштів, що формується на підприємстві для фінансування його поточної діяльності, а також розвитку в майбутньому періоді, забезпечуючи при цьому його фінансову стійкість [6, с. 792]
О.Д. Василик	Сукупність грошових і майнових активів, які формуються підприємством за рахунок власних, залучених та позикових джерел, і призначені для забезпечення його фінансових потреб та досягнення стратегічних цілей [7, с. 416]
Г.М. Тігова	Частина національного багатства, що виступає у формі грошей і використовується для відтворення виробництва та інших фінансових витрат [8, с. 268]
О. Гудзь	Система грошових потоків та запасів, які мобілізуються сільськогосподарським підприємством для забезпечення безперервності виробничого циклу, інноваційної діяльності та соціальних потреб, враховуючи специфіку землі як основного засобу виробництва [9, с. 578]
Л.І. Катан	Фінансові ресурси підприємства – це грошова форма тієї частини новоствореної вартості (прибутку, амортизації) у складі ВВП, яка залишається у розпорядженні підприємства після реалізації продукції і використовується для забезпечення його поточних витрат, інвестиційного розвитку та розширеного відтворення [10]

